

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 28.953

On sekizinci Birleşim

16 . XII . 1949 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	232:233	hakkında Başbakanlıktan olan sorusuna	
2. — Havale edilen kâğıtlar	233:234	Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, Eko-	
3. — Yoklama	234	nomi ve Ticaet Bakanı Vedat Dieleli ve	
4. — Başkanlık Divanının Kamutaya		Başbakan Şemsettin Günaltay'ın sözlü ce-	
sunuşları	234	vapları (6/388)	253:265
1. — Sayın üyelerden bâzılarına izin		6. — Görüşülen işler	265
verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi		1. — Türkiye - İsveç Ödeme Anlaşma-	
Başkanlığı tezkeresi (3/446)	234	sına ek olarak imzalanan Protokol ve ek-	
2. — Bu toplantı içinde iki aydan fazla		lerinin onanması hakkında Kanun tasarı-	
izin alan Erzurum Milletvekili Mesut Çan-		sı ve Ticaret Komisyonu raporu (1/594)	265
kaya'nın ödeneği hakkında Büyük Millet		2. — Türkiye ile Yunanistan arasında	
Meclisi Başkanlığı tezkeresi (3/447)	234:235	imzalanan Ödeme Anlaşmasıyle eklerinin	
5. — Soru'lar ve cevaplar	235	onanması hakkında Kanun tasarısı ve Ti-	
1. — Seyhan Milletvekili Sinan Te-		icaret Komisyonu raporu (1/597)	265:266
kelioglu'nun, 1331 asyılı Kanunun 9 ncu		3. — Türkiye ile Macaristan arasında	
maddesinin yorum talebi ile metruk emlak		imzalanan Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarıyle	
hakkında Başbakanlıktan olan sorusuna		eklerinin onanması hakkında Kanun	
Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal'ın söz-		tasarısı ve Ticaret Komisyonu raporu	266
lü cevabı (6/338)	235:239	4. — Türkiye ile Yunanistan arasında	
2. — Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtu-		imzalanan Ticaret Anlaşmasıyle eklerinin	
luş'un, metruk emlakten Matosyan Matba-		onanması hakkında Kanun tasarısı ve Ti-	
asının kiralama ve satınalma işlemleri		icaret Komisyonu raporu (1/598)	266
hakkındaki sorusuna Maliye Bakanı İsmail		5. — Türkiye ile Norveç arasında An-	
Rüştü Aksal'ın sözlü cevabı (6/359)	239:253	kara'da imzalanan Ticaret ve Ödeme An-	
3. — Seyhan Milletvekili Sinan Tekeli-		laşmalarıyle eklerinin onanması hakkında	
oğlu'nun Emekli Kanununun 39 ncu mad-		Kanun tasarısı ve Ticaret Komisyonu ra-	
desinin (B) fıkrasının uygulanma şekli ile		poru (1/528)	266:267
hayat pahalılığı için alınan önleyici ted-			
birler ve hamur ekmek çıkaran fırınlar			

Sayfa	Sayfa
6. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümetiyle Almanya'daki Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Fransız işgal bölgeleri Askerî Hükümetleri arasında imzalanan Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarının onanmasına dair Kanun tasarısı ve Ticaret Komisyonu raporu (1/507)	267
7. — Türkiye ile Çekoslovakya Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarıyla eklerinin yürürlük sürelerinin bir ay uzatılması hakkında Kanun tasarısı ve Ticaret Komisyonu raporu (1/545)	267
8. — Türkiye - Çekoslovakya Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarıyla eklerinin yürürlük sürelerinin bir ay daha uzatılması hakkında Kanun tasarısı ve Ticaret Komisyonu raporu (1/588)	267:268
9. — Türkiye - Çekoslovakya Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarıyla eklerinin yürürlük sürelerinin bir ay daha uzatılması hakkında Kanun tasarısı ve Ticaret Komisyonu raporu (1/589)	268
10. — Almanlara ait ihtira beratlarının kamunun faydasına konması hakkındaki Anlaşmaya ek Protokolün onanmasına dair Kanun tasarısı ve Dışişleri ve Ticaret Komisyonları raporları (1/357)	268

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 22.953

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Van Milletvekili Muzaffer Koçak'ın, Başka-
le'deki birliklerin erzak ve eşya nakliyatı hakkın-
daki sözlü sorusuna, Millî Savunma Bakanı;

İran Sınırında yapılmakta olan soygunculuk
ve talanın önlenmesi için ne gibi tedbirler alın-
dığına dair olan sözlü sorusuna da İçişleri Baka-
nı cevap verdi.

Büyük Millet Meclisi 1949 yılı Haziran :
Ağustos ayları hesabı hakkındaki Meclis Hesap-
larını İnceleme Komisyonu raporu, okunarak
bilgi edinildi.

Hâkimler Kanununun bazı maddelerinin de-
ğiştirilmesine ve iki geçici madde eklenmesine
dair olan Kanun, kabul olundu.

Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İera-
sına dair olan Kanuna bazı maddeler eklenmesi
hakkındaki Kanun tasarısı, istek üzerine Dışişleri
Komisyonuna verildi.

Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Te-
adülüne dair olan Kanuna bağlı (7) sayılı cet-
velin Tarım Bakanlığı kısmında değişiklik yapıl-
ması hakkındaki Kanun tasarısının birinci görü-
şülmesi bitirildi.

Avrupa memleketleri arasında Ödeme ve Ta-
kas Anlaşması ile eki (1) sayılı Protokolün onan-
ması hakkındaki 5358 sayılı Kanuna ek olarak
imzalanmış bulunan (2) sayılı ek Protokolün
onanması hakkındaki Kanun tasarısının birinci
görüşülmesi bitirildi.

Türkiye - Yugoslavya Ticaret ve Ödeme An-
laşmalarının yürürlük sürelerinin uzatılması
hakkındaki Kanun tasarısının, birinci görüşülme-
si tamamlandı.

Türkiye - İsveç Ticaret Anlaşmasının fesih
ihbarı süresinin indirilmesi hakkındaki teati olu-
nan mektupların onanmasına dair olan Kanun
tasarısının birinci görüşülmesi bitirildi.

16 . XII . 1949 Cuma günü saat 15 te toplan-
ılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili
Bingöl Milletvekili
F. F. Düşünsel

Kâtip
Kocaeli Milletvekili
S. Pek

Kâtip
Kocaeli Milletvekili
C. Aksu

Sorular

Bolu Milletvekili İhsan Yalçın'ın, Bolu İlin-
de kâğıt hamuru tesisleri yapılması hakkındaki

inceleme sonucuna dair olan yazılı soru önerge-
si, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığıyla İşletmeler

B : 18 16.12.1949 O : 1

vardır, sıkıntı vardır. Bu şekilde tashihi rica ederim.

SINAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Arkadaşlar; ben Sayın Maliye Bakanının bu memleketin en münevver insanlarından biri olduğuna ve Maliye işlerini en iyi şekilde idare edebileceğine inanmaların başında gelmekteyim. Şimdi kendileri burada itiraf buyurdular, dediler ki, ben hukukçulara sordum, hukukçular lâğvedilmiş bir kanunu tefsire imkân yoktur dediler. Ben öyle sanmıyorum. O kanun sağdı, onu öldüren biziz, diriltecek de biziz. Fakat onu biz öldürdüğümüz halde topraksızlıklardan perişan olan insanların adedini Cenabı Haktan başka kimse bilmiyor. Rumeli'de bir dönüm arazisi olmadığı halde 40 bin dönüm arazi almak ne demektir? Bu haksız alındığı halde hâlâ biz tefsir çıkaracağız, Kanun yapacağız diye düşünecek miyiz? Müruru zaman vardır diye bırakalım mı?

Sonra bir Toprak Kanunu çıkarıyoruz, adamın 600 senedenberi babasından intikal etmiş olan tarlasını almaya kalkıyoruz. Sonra burada müruru zaman var diye haksız alınan bir malı geri istemiyoruz.

Arkadaşlar bu, millet işidir. Bunda müruru zaman olmamalıdır. Devlet ve millet kendi malını nerede bulursa gasabın elinden alır ve almazdır. O halde bizim, Büyük Millet Meclisi oluşumuzun ne kıymeti vardır? Hatır, gönülle mi iş göreceğiz?

Şimdi Reis Bey'e cevap vereceğim:

Benim mâruzatım Reis Beyin anladığı mânâda atmak değildir, evrak bırakılmış ve unutulmuş vaziyette kalmıştır. Eğer böyle bir vesile ile bu işi ele almasaydım, bunu kim çıkaracaktı? Ölmüş, gitmişti. Riyaset böyle ölmüş memleket işlerini karıştırırsa daha iyi olur ve biraz da bu, vazifesi olsa gerektir. Riyaset geçen senelerden ölen, kadük olan işler var mıdır, bunlar ne vaziyettedir diye bunları araştırırsa daha iyi olmaz mı? T. B. M. Meclisi Riyaseti, en büyük bir makamdır. Bu itibarla Meclisin yapacağı işleri arar, çıkarır, getirir. Biz arkadaşlarımızı bunlar için Başkan seçtik. Başkan niye kızıyor? Ben vazifemi yaparken onun da vazifesini yapması icabetmez mi acaba?

Raif Karadeniz onu Grupta söyledim diyor. Evet, açık oturumda söylediği için ben de ondan bahsettim.

BAŞKAN — Tekelioğlu, Raif Karadeniz söz arasında adı geçtiği için cevap vermiştir.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Benim mâruzatım budur, Meclis arası, Hükümet arası, bu milletin malını gasbedenlerin elinden alınsın. Ötede beride topraksız birçok vatan- daşlar var, onlara verilsin ve onlar da müreffeh olsun. Zaten bunlar bu gasbettikleri araziyi işletemiyorlar, onun bunun elinde heba oluyor.

BAŞKAN — Arkadaşlar, her devrede Meclis Başkanlığı geçen devrede kadük olmuş dosyaların hepsini Hükümete bildirir ve gönderir. Hükümet de içinden lüzum gördüğünü tazeler ve Büyük Millet Meclisine yeniden sunar.

2. — Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş'un, metruk emlakten Matosyan Matbaasının kiralanma ve satınalma işlemleri hakkındaki sorusuna Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal'ın sözlü cevabı (6/359)

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına
Aşağıdaki sorulamın, Maliye Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ve rica ederim.

Rize Milletvekili
Dr. Fahri Kurtuluş

Soru : 1. Emvali metrukeden Matosyan Matbaasına hangi tarihte el konmuştur? Bu matbaayı kira ile işletmek ve her türlü şeraiti kabul etmek üzere, satınalmak isteyenler olmuş mudur?

2. Matosyan Matbaası vârislerinden birinin Osmanlı Bankasına olan borcu dolayısıyla, banka Hükümet aleyhine bir dâva açılmış mıdır? Ve bu dâva hangi tarihte neticelenmiştir?

3. Matosyan Matbaasındaki alât ve edevata ve aynı marka makinelere, diğer Hükümetçe el konulmuş Matbaalarda ne fiyat takdir edilmiştir?

4. Emvali metrukeden Proodos Matbaasındaki rotatif makinenin bilâmüzayede Cumhuriyet Gazetesine satılmasına dair Maliye Bakanlığınca verilmiş bir emir var mıdır? Bu emrin sonradan geri alınmasına rağmen; makine yine nasıl satılmıştır?

5. Emvali metrukeden Matosyan Matbaasının Cumhuriyet Gazetesi sahibine bilâmüzayede satılmasından sonra, Matosyan Matbaası vârislerinin Hükümete bir müracaatı olmuş mudur?

B : 18 16.12.1949 O : 1

Ve bunlar matbaanın hakiki fiyatı hususunda ne miktar para talep etmişlerdir? Bu müracaat üzerine bir muamele yapılmış mıdır?

6. Emvali metrukeden Matosyan Matbaası, kanunun sarıh hükümlerine rağmen; Cumhuriyet Gazetesi sahibine bilâmüzayede nasıl icar edilmiştir?

Bu hususta Türkiye Büyük Millet Meclisinde cereyan etmiş bir müzakere var mıdır Bu müzakereye göre alınması icabeden bir tetbir varken, niçin ve neden kanunun hükümleri yerine getirilmemiştir?

7. Yunus Nadi tarafından Cumhuriyet Matbaasında vukubulduğu bildirilen yangında, Matosyan Matbaasından kira ile kullanılan alât ve edevatın da yandığı veya harap olduğu ileri sürülmüştür.

Buna ait bir ehli vukuf raporu var mıdır?

Bu alât ve edevata ait hasar bedelini kim tesbit etmiştir? Hükümetle Cumhuriyet Gazetesi sahibi arasında akdedilen mukavelede yangın için bir kayıt var mıdır?

8. Emvali metrukeden Matosyan Matbaası hangi tarihte Cumhuriyet Gazetesi sahibine ve kaç liraya bilâmüzayede satılmıştır?

Bu para kaç senede tahsil edilebilmiştir?

9. Emvali metrukeden Matosyan Matbaası hukuk bakımından kime aittir? Bu matbaanın: Bilâmüzavede icara verilmesi, bilâmüzavede satış yapılması hukuk anlayışına ve emvali metruke satış usul ve kavaidine uygun mudur?

MALİYE BAKANI İSMAİL RÜSTÜ AKSAL (Kocaeli) — Matosyan Matbaası hakkında savın Fahri Kurtulus'un sözlü soru önergesi 9 soruyu ihtiva etmektedir. Bunlara sırasıyla mâruzatta bulunacağım.

Yalnız su ciheti bidaveten belirtmek istiyorum: Soruların konusunu teşkil eden hâdiseler 25 - 26 sene evveline aittir. O zamana ait Bakanlık dosyaları bulunmamıştır. Sebebi şudur:

Resmî evrak ve defterlerin yokedilmesine dair 1934 tarihli bir tüzük vardır. Bu tüzük gereğince eski evrak yokedilmek üzere tamamen kaldırılmış ve sandıklara konularak yığın yapılmıştır. Bunlardan yokedilmelerine başlanacağı sırada Türk Tarih Kurumunun gösterdiği bir lüzum üzerine Bakanlar Kurulu kararıyle yokedilme işi tehir edilmiştir. Fakat bu eski dosyaların yığın yapılmış sandıklardan aranması

ve bulunması günlerce uğraşmaya ve emeğe mütevakıftır. Kaldı ki aradan 25 sene geçmiş olmasına göre hiçbir bakımdan bu dosyaların bulunmasında da fayda mülâhaza edilmemektedir. Arkadaşımın sorularına elimizde mevcut olan İstanbul Defterdarlığı dosyasındaki malûmata dayanarak cevap vereceğim :

S. 1. Emvali metrukeden Matosyan Matbaasına hangi tarihte el konmuştur? Bu matbaayı kira ile işletmek ve her türlü şeraiti kabul etmek üzere satınalmak isteyenler olmuş mudur?

C. 1. Matosyan Matbaası namı ile mâruf olan matbaa, bundan takriben 60 sene evvel İstanbul'da Fincancılar Yokuşunda Amerikan hanında Agop Matosyan tarafından tesis edilmiş olup vefatı üzerine matbaa alât ve edevatı oğlu Vahan Matosyan ile üç kızına kalmış ve bunların da İsviçre'ye firarları üzerine bu alât ve edevata Emvali Metruke Tasfiye Komisyonununun 10 Teşrinievvel 1339 tarihli ve 1181 sayılı kararı üzerine Hazinece vaziyed edilmiştir.

Bu alât ve edevata Hazinece vaziyed muamelesi derdest iken Fincancılar Yokuşunda Kitabı-Mukaddes İdarehanesinde Kalotsoğlu Danvel tarafından verilen 5 Teşrinievvel 1339 tarihli dilekçe ile matbaanın kendisine kiralanması ve yine Fincancılar Yokuşunda Amerikan Hanında mukim Danvel Ohannesyan ile Nisantasında mukim Mehmet Celâlettin (Paşazade) Aziz tarafından müstereken verilen 15 Teşrinisani 1339 tarihli dilekçe ile kendilerine satılması istenilmiştir.

S. 2. Matosyan Matbaası vârislerinden birinin Osmanlı Bankasına olan borcu dolayısıyla bankaca Hükümet aleyhine bir dâva açılmış mıdır? Ve bu dâva hangi tarihte neticelenmiştir.

C. 2. Matosyan Matbaası vârislerinden birinin Osmanlı Bankasına doğrudan doğruya olan borcundan dolayı bankaca Hükümet aleyhine bir dâva açılmamıştır. Ancak sözü geçen banka tarafından 1927 yılında İstanbul Birinci Ticaret Mahkemesinde Beyağlı'nda Piğmalyon Mağazası sahibi ve Matosyan Matbaası hissedarlarından Vahan Matosyan'ın karısı bulunan Madam Dora Matosyan'ın 4547 lira 47 kuruş borcuna kefaletinden dolayı vârislerinden Vahan'a izafeten Hazine aleyhine bir dâva açılmış ise de bu dâva reddedilmiştir.

S. 3. Matosyan Matbaasındaki alât ve edevata ve aynı marka makinelere, diğer Hükümet-

B : 18 16.12.1949 O : 1

çe elkonmuş matbaalarda ne fiyat takdir edilmiştir!

C. 3. Matosyan Matbaasındaki muhtelif cins 51 parça alât ve edevat ve makine ile 50 kasa harflere 4 820 lira ve 29 parçadan ibaret mefruşata da 181 lira ki ceman 5001 lira kıymet takdir olunmuştur. Bu sıralarda yine Hazinece elkonulan diğer birkaç matbaaya da şu kıymetler konulmuştur :

1. Beyoğlu'nda Papazyan Otelı civarında (Proöya) Matbaasında mevcut bir aded Jülyen markalı çift kazanlı harf makinesi ile on kasa Rumca harflere 3 100 lira,

2. (Proödos) Matbaasındaki bir aded Marinolin fabrikası mamûlâtı rotatif harf makinesi ile 32 kasa Rumca harflere 6 500 lira,

3. Galata'da Haçopulas harf makinesi, bir aded eskimiş pedal, bir aded eskimiş İngilizce harf makinesi, bir aded eskimiş el pedalı ve üç kasa Rumca harfe 93 lira,

4. Mihran Matbaasındaki muhtelif cins 14 parça alât ve edevatına 8 780 lira,

Kıymet takdir olunmuştur.

Bu matbaalarda bulunan bir kısım makinelerin markası Matosyan matbaasının bâzi makinelerinin markasına benzemektedir. Ama benzeş tam olmadığı gibi yenilik ve eskilik dereceleri de işaret edilmemiştir.

S. 4. Emvali metrükeden (Proödos) matbaasındaki rotatif makinenin bilmüzayede Cumhuriyet Gazetesine satılmasına dair Maliye Bakanlığınca verilmiş bir emir var mıdır? Bu emrin sonradan geri alınmasına rağmen makine yine satılmış mıdır ?

C. 4. Emvali metrükeden (Proödos) matbaasındaki Marinoli fabrikası mamûlâtından olan bir aded rotatif makinesinin 6 000 lira üzerinden Cumhuriyet Gazetesi sahibi Merhum Yunus Nadi'ye satıldığı ve bedelinin veznei umumiyeye teslim edildiğinden makinelerin alıcıya teslimi Bakanlıktan 6 Şubat 1340 tarih ve 1365 sayılı Tel yazısı ile İstanbul Tasfiye Komisyonu Başkanlığına tebliğ edilmiş ise de, sonradan mübadil Rumlardan metrük emvali satılmıyarak muhafaza edilmeleri zaruri olduğundan bu satışın sarfınazar edildiği 13 Şubat 1340 tarih ve 1641 sayılı yazı ile zikri geçen Komisyon Başkanlığına bildirilmişti. Hatta bu makinenin tahsil edilmiş bulunan satış bedelinin bir kısmının alıcının Matosyan mat-

baasından mütevellit borcuna mahsup edildiği ve bir kısmının da nakden iade olunduğu dosyasının tetkikından anlaşılmıştır.

S. 5. Emvali metrükeden Matosyan matbaasının Cumhuriyet Gazetesi sahibine bilâmüzayede satılmasından sonra, Matosyan matbaası vârislerinin Hükümete bir müracaatı olmuş mudur ? Ve bunlar matbaanın hakiki fiyatı hususunda ne miktar para talep etmişlerdir ? Bu müracaat üzerine bir muamele yapılmış mıdır ?

C. 5. Matosyan matbaası alât ve edevatının Cumhuriyet Gazetesi sahibi Merhum Yunus Nadi'ye 13 Şubat 1340 tarihinde satılmasından sonra Vahan Matosyan ve kız kardeşleri imzalarıyla verilen 10 Mart 1340 tarihli protestoda, bu matbaa alât ve edevatının kendilerine ait olduğu ve uzun müddetten beri İsviçre'de mütemekkin bulduklarından matbaayı müdür ve vekilleri mârifetiyle idare etmekte buldukları halde kendilerinin firari addolunarak matbaa içindeki büyük ve son sistem bulunan makinelerle çeşitli alât ve edevata İstanbul Tasfiye Komisyonunca vaziyet bulunduğu ve daha sonra da satıldığı ve bu makinelerin bilâsebeb tarümar edilmesinden dolayı yevmiye 30 lira zarar ve ziyana uğradıkları ve bu yüzden mahkemeye müracaatla haklarını arıyacakları bildirilerek yapılan muamele protesto edilmiştir.

Bu protestoda makinelerin hakiki kıymetlerinin 80 bin lira olduğu iddia olunmuştur.

Adı geçenlerin firari oldukları evvelce tesbit edilmiş olduğu gibi işbu protestodan sonra emniyetçe yapılan ikinci tahkikatta gene firari olduklarını teyit etmiş olduğundan başkaca bir muamele yapılmamıştır.

S. 6. Emvali metrükeden Matosyan matbaası, kanunun sarîh hükümlerine rağmen, Cumhuriyet gazetesi sahibine bilâmüzayede nasıl icara verilmiştir ? Bu hususta Türkiye Büyük Millet Meclisinde cereyan etmiş bir müzakere var mıdır. Bu müzakereye göre alınması icabeden bir tedbir varken niçin ve neden kanun hükümleri yerine getirilmemiştir.

C. 6. Matosyan matbaasındaki alât ve edevat 5001 lira kıymet üzerinden Cumhuriyet gazetesi sahibine ve 6 ve 13 Şubat 1340 tarihlerinde iki partide olmak üzere merkezde satılmış ise de, sonradan bu satışın vazgeçilerek teslim edilmiş bulunan alât ve edevatı saire senelik altı yüz lira bedel üzerinden yedi sene

B : 18 16.12.1949 O : 1

müddetle kendilerine Bakanlıkça icara verilmiş ve keyfiyet 16 mart 1340 tarih ve 2793 sayılı yazı ile İstanbul Tasfiye Komisyonu Başkanlığına tebliğ edilmiştir.

Adı geçenle Bakanlıkça 15 Mart 1340 tarihinde yukarda bahsiden esaslar dairesinde ve kira bedeli peşin ödenmek şartıyla bir kira mukavelesini akdedilmiştir.

Yukarda da arz edildiği üzere o zamanki Bakanlık dosyaları halen elimizde olmadığından bu satışın ne suretle yapıldığı bilâhara ne sebeple vazgeçildiği, icara ne şekilde verildiği (vani müzayedeli mi, müzayedesiz mi) hususlarında bir malûmat edinmek kabil olamamıştır.

Yalnız Kamutayın 24 Mart 1340 tarihli müzakere zabıtlarından öğrendiğimize göre, o tarihteki Maliye Bakanından bu icarın ne suretle yapıldığı sorulmuş ve bu suale müzayedesiz olarak icara verildiği ve buna mâni her hangi bir hüküm bulunmadığı yolunda cevap verilmiş ve müzakere de bu suretle kapanmıştır.

S. 7. Yunus Nadi tarafından Cumhuriyet Matbaasında vukubulduğu bildirilen yangında, Matosyan matbaasından kira ile kullanılan alât ve edevatın da yandığı veya harap olduğu ileri sürülmüştür.

Buna ait bir ehli-vukuf raporu var mıdır? Bu alât ve edevata ait hasar bedelini kim tesbit etmiştir? Hükümetle Cumhuriyet gazetesi sahibi arasında akdedilen mukavelede yangın için bir kayıt var mıdır?

C. 7. 1 Teşrini evvel 1340 tarihinde Cumhuriyet gazetesi matbaasında vukubulan yangında, Matosyan matbaasına ait olup kiraladığı alât ve edevattan bir kısmının tamamen telef olduğu ve bir kısmının hasara uğradığı merhum Yunus Nadi tarafından Defterdarlığa verilen 2 Teşrini evvel 1340 tarihli dilekçede bildirilmiştir.

Bu müracaat üzerine 4 Teşrini evvel 1340 tarihinde Emlâki Millî Müdür muavini ile Başmühendis mahallinde yaptıkları tetkikat neticesinde, kiralanan alât ve edevattan hangilerinin hasara uğradığının tesbitine teşebbüs edilmiş ise de, makinelerin mühim kısmının tamir ve temizlenmek için söküldüğü görüldüğünden ve sökülen alâtın hangi makineye ait bulunduğu tefrik ve tâyini mümkün olmadığından Matbaai Bahriye veya Âmireden celbedilecek mütahassıslarla işin tetkiki lâzım geleceği sonu-

cuna varılmıştır. Bundan sonra Emlâki Milliye-den bir memurla Bahriye Matbaasından iki mütehasıstan müteşekkil heyete Cumhuriyet gazetesi idare memuru da iştirak ederek 6 Teşrini evvel 1340 tarihinde tekrar yapılan tebliğât sonunda iki harf makinesi ile bir aded litoğraf makinesinin sökülmiş olduğu görülmüş ve bunların takılmasından evvel hasar miktarının tesbitine imkân bulunmadığı ve teslim edilen eşyadan iki aded el pedali ve bir aded kırma makinesinin vücuduna raslanmadığı tesbit edilmiştir.

Hükümetle gazete sahibi arasında akdedilen mukavelede yangın vukuunu derpiş eden bir kayıt bulunmaktadır.

S. 8. Emyali metrukeden Matosyan matbaası hangi tarihte Cumhuriyet Gazetesi sahibine ve kaç liraya bilâ müzayede satılmıştır, bu para kaç senede tahsil edilebilmiştir?

C. 8 1340 tarihinde yapıp akabinde vazgeçilen satıştan başkaca ortada doğrudan doğruya yapılmış bir satış muamelesi olmamıştır. Ancak altı senelik icar bedelinin ödenmesi yüzünden Maliye Bakanlığınca bu müddete isabet eden 3 600 liranın faizi ile birlikte balığ olduğu 4 230 lira 58 kuruş icar bedelinin ödenmesinin merhum Yunus Nadi'ye tebliği üzerine adı geçen tarafından, 1340 senesinde vâkı olan yangın dolayısıyla icar edilen eşyadan tam ve kâmil surette istifade edemediğinden icar bedelinden tenzilât yapılması lâzımgeldiği yolunda itiraz edilmiş ve neticede Bakanlıktan İstanbul Defterdarlığına yazılan 25 . VI . 1931 tarihli bir yazıda, ihtilâfin mevcut makina ve sairinin de merhum Yunus Nadi'ye terki ve mukabilinde eski seneler icar bedelleri de nazara alınmak suretiyle şu şekilde hesaplaşıldığı görülmüştür.

	Lira
Yangın dolayısıyla 6 senelik icar bedeli olarak	1 165
Hasara uğramamış makina ve eşya bedeli	2 024
Hasara uğramış makina ve eşya bedeli	1 725
	4 914

Bu para 13 . VIII . 1934 tarih ve 403473/1279 sayılı makbuzla tahsil edilmiştir.

S : 9. Emyali metrukeden Matosyan Matbaası hukuk bakımından kime aittir? Bu matbaanın bilâ müzayede icara verilmesi, bilâ müzayede sa-

yalan ve yanlış

B : 18 16.12.1949 O : 1

tiş yapılması hukuk anlayışına ve emvali metruke satış usul ve kavaidine uygun mudur?

C : 9. Matosyan Matbaası firari eşhasa aittir. Firari eşhasa aittir. Firari eşhasın menkul mallarına 13 Eylül 1331 ve 15 Nisan 1339 tarihli kanunlar gereğince Hazinece vaziyed edilerek tasfiye edilmiş ve bedelleri emanet hesaplarına alınmıştır. Bilâhara 24 . V / 1928 tarih ve 1349 sayılı Kanunla bu hesap hakyesinin ve badema bu kanunlara göre tahsil olunacak paraların Hazineye irat kaydolunacağı kabul edilmiştir.

Buna göre, bu matbaanın binnetice Hazineye mal olduğunu söylemek mümkündür.

Bidavette de arzettiğim üzere bu işe ait Bakanlık dosyası mevcut değildir. Binaenaleyh, yapılan satışların ve son defa yapılan hesaplaşmanın ne suretle cereyan ettiği hususunda dosyaya müstenit sarih bir fikir elde etmek mümkün olmamıştır ve esasen aradan uzun seneler geçmiş bulunduğu cihetle bu noktaların araştırılmasında ameli bakımdan herhangi bir fayda da yoktur.

FAHRİ KURTULUŞ (Rize) — Muhterem arkadaşlar! Bu meseleden - Şubat ayında - bahsetmiştim. Sonra 7 Haziranda bunu bir soru olarak Meclise arzettim. Hükümetin bugün cevap vermiş olmasına ve Maliye Vekili arkadaşımın mavakayı aynen izah etmiş bulunmasına teşekkür ederim.

Emvali metruke işlerine ait, yıllardan beri cereyan eden yolsuzluklar dedikodular maziden bugünkü cemiyetimize kadar devam edip gelmiştir. Halkımız bu çeşitli haksız ve Hazine zararına mal iktisabından ve şahıslara göre yapılan keyfi muamelelerden, haklı olarak infial duymuştur. Bu keyfi ve kanunsuz nizamlara aykırı muamelelere en tipik misal yıllardır herkesin ağzında ve dilinde dolaşan Matosyan Matbaası meselesidir. Bu matbaa hakkında ilk yazı 1924 senesinin 21 Şubatında tevhidiefkâr Gazetesinde. - bir matbaa suiistimali - başlığı altında çıkmıştır. Gazete bu yazısında matbaanın resmini de basarak matbaanın ilân edilmeden ve kanunen müzayedede yapılmadan satışını protesto ediyor ve şunları yazıyor.

((Çünkü; - Matosyan - Matbaası emvali metrukeden addelince yapılacak iş matbaayı büyük ilânlarla mevkii müzayedeye koymak, çok müşterileri toplamak ve mümkün olduğu kadar pahalıya satarak Hazineye âzami istifade temin etmek olmalıydı.

Bu itibarla Matosyan Matbaası usulü daire-sinde müzayedeye vaz'edilseydi, belki Hazineye kırk elli bin lira bir para getirmiş olurdu.

Keza bize yine haber verildiğine göre bu suretle bir nevi el çabukluğu marifetiyle nakledilmeye başlanan makineler, bilâ müzayedede yalnız bir kişiye gayet ucuz fiyatla satılmıştır.

Zannediyoruz ki, bizim bu merakımızı milletvekilleri de alelûmum efradı millet de muvafık bulacaklardır. Çünkü nef'i Hazineyi siyasette bütün mebuslar ve bütün millet her halde Maliye Vekili ve Emvali Metruke Komisyonu Reisi kadar alâkadardır.)

22 Şubat 1924 tarihli Tanin'de Matosyan Matbaası hakkında şu satırlara tesadüf ediyoruz:

Tanin Gazetesi 22 Şubat 1924/1340 Cuma Birinci sahife 4 - 5 nci sütun:

(Binaenaleyh Emvali Metruke işlerinde her hangi bir hata, idaresizlik veya suiistimale karşı müsamahakâr hareket edildiği gün, bunun hesabını istemek, matbuatın hem hakkı hem vazifesidir. Dünkü Tevhidiefkâr refikımız bu noktayı işaret eylerden Mercan yokuşunda kâin Matosyan Matbaası alât ve edevatının bilâ müzayedede satılmasındaki garabeti kaydile bu suiistimale nazarı dikkatü celp ediyordu.)

24 Şubat 1924 tarihli Tevhidiefkâr'da yine Matosyan Matbaasına ait bir yazı vardır. Bu yazıda da satış muamelesinin Hazine aleyhine olan cihetler zikredilmiştir.

Refik Halit de - Bir Avuç Saçma - adlı kitabında bu Matosyan Matbaasından sahife 109 da bahsetmiştir.

Bütün bunlar ve bunlardan sonra yakın zamanlara kadar basında cereyan etmiş olan bu matbaa hakkındaki neşriyat, ortadaki kanunsuz muameleye kâfi derecede bir işarettir. Kanaatindeyim.

Şimdi sırasıyla sorulara geçelim:

Soru 1. —

Emvali Metrukeden Matosyan Matbaasına hangi tarihte el konmuştur. Bu matbaayı kira ile işletmek ve her türlü şeraiti kabul etmek üzere satın almak isteyenler olmuş mudur?

Emvali Metrukeden Matosyan Matbaasına Hükümetçe 10 Teşrinievvel 1339 tarihinde ve İstanbul Tasfiye Komisyonunun kararı ile el konmuştur.

B : 18 16.12.1949 O : 1

Soru 1 e ait
10 Teşrinievvel 1339

Vesika No. 2
Karar No. 1181

Karar

İstanbul'da Fincancılar yokuşunda (Beybl Havz) namındaki Amerikan binasının arkasında ve aynı bina müstemilâtından olan mahalde kâin (Matosyan) Matbaası sahibi Vahan Matosyan'ın maaile Cenevre'ye firar ettiği ve firarından evvel ikamet ettiği Nişantaşı'nda Cabi Caddesinde Mesefret apartmanının 4 No. lu dairesinde elyevm mukim eniştesi Samoel Hartonyan'ın nezdinde bir miktar eşyası bulunduğu zabıta tahkikatından nümayan olmakla mezkûr matbaaya ve eşyaya vaziyed olunarak tahtim olunması ve eşyanın alelusul mahal-len bilmüzavede furuhtu karargir oldu.

Matosyan Matbaasını icarla kullanmak istiyen olmuştur.

5 Teşrinievvel 1339

İstanbul Vilâyetine

Mâruzu bendeleridir :

İstanbul'da Fincancılar Yokuşunda Amerikan Hanında kâin olup emvali metrukeden addi ile bu kere tahtı temhire alınan Matosyan Matbaası derunundaki makinenin isticarına tâlip olduğundan muamelei lâzimenin ifası hususunun tasfiye komisyonuna emir ve havale buyrulmasını istirham eylerim, efendim hazretleri.

Matosyan Matbaasını satınalmak istiyen olmuştur.

15 Teşrinisani 1339

İstanbul Vilâyeti Aliyesine

Beyefendi Hazretleri :

İstanbul'da Fincancılar Yokuşunda kâin olup Emvali metrukeden temhir olunan Matosyan Matbaası derunundaki matbaa alât ve edevatını ıstiraya tâlip olduğumuzdan muamelei lâzimenin ifası için işbu arzuhali bendegânemizin tasfiye komisyonuna havale buyrulmasını ıstirham ederiz efendim.

Pul ve imza

Görülüyor ki muhterem arkadaşlar; emvali metruke mallarının satış ve kiraya veriş usulü ve kaideleri dışında, yapılan bu Cumhuriyet

Gazetesine müzayedesiz kiraya veriş ve sonra yine müzayedesiz satış muamelesi yanında bu müracaatların hiçbirisi alâkadar makamlarca, nazarı dikkate alınmamış ve formalite icapları yapılmamıştır.

Halbuki, bu müracaatlar varken; bunları nazarı itibara almamak suretiyle doğrudan doğruya ve müzayedesiz olarak bu Matosyan Matbaasını Cumhuriyet Gazetesine müzayedesiz kiraya vermek doğrudan doğruya kanun ve nizam-ları, keyfen, himaye edilmiş bir gazete için çiğ-nemek demektir.

Soru 2. —

Matosyan Matbaası vârislerinden birinin Osmanlı Bankasına olan borcu dolayısıyla, banka Hazine aleyhine bir dâva açılmış mıdır? Ve bu dâva hangi tarihte neticelenmiştir.

Matosyan Matbaasına Hükümetçe el konunca, Osmanlı Bankası Galata İdarei Merkeziyesi 1/581 sayı ve 8 Birinci Kânun 1339 tarihli olan şu tezkeresiyle tasfiye komisyonuna müracaatla alacağını istemiştir.

8 Kânunuevvel 1339

Osmanlı Bankası

Galata İdarei Merkeziyesi

1/581

Dersaadet Tasfiye Komisyonu Riyaseti Canibi Âlisine Reis, Beyefendi Hazretleri;

İstanbul'da Rızapaşa Yokuşunda kâin ve (Matosyan Matbaası) namıyla mâruf olup Mös-yö Vahan Matosyan'a ait bulunan matbaanın komisyonu âlileri canibinden haczedildiğini ıstihbar eylediğimiz 26 Eylûl 1339 tarihli ıstida-mıza zeylen arzeyeriz.

Mös-yö Vahan Matosyan Bankamıza bir hesabı cariden dolayı 4547 (Dört bin beş yüz kırk yedi) lira 47 (kırk yedi) kuruş deyni bulunan «Robikmalyon» nam tuhafiye mağazası sahibi Madam Dora Matosyan'ın sureti musâddakası merbut 1 Temmuz 1926 tarihli kefaletname mucibince kefilî bulunduğundan; işbu meblâğın ahkâmı kanuniyeye tevfikân muamelei kaydiesinin ifasını rica eyleriz efendim hazretleri.

Sonra bir de Hazine aleyhine dâva açılmıştır. Davayı müruruzamandan dolayı reddeden mahkemenin kararına karşı, bunu temyiz eden banka. Temyizden lehine karar almıştır.

B : 18 16.12.1949 O : 1

21 . X . 1935

Vesika No. 104
T. C.
Maliye Vekâleti İstanbul Vilâyeti
Muhakemat Müdürlüğü
Sayı : 824
4389/211
Millî Emlâk Müdürlüğüne

Osmanlı Bankası firari Madam Dora Matosyan ile kefilî Vahan Matosyan'dan (4547) lira alacağı olduğundan mesele birinci ticaret mahkemesinde 927/195 No. ile dâva etmiş ve mahkemei mezkûrece işin Mahsubu Umumi Kanununun dairei şümulüne dâhil addiyle müddeti hafiyesi zarfında müracaat edilmediğinden dolayı isbu dâva reddolunmuştur.

Banka bu kararı temviz etti. Mahkemei Temyiz bozdu. Mahkemei asliye bozma kararına ittiba etmiverek eski kararında ısrar eyledi İş Heveti Umumiyeve gitti. Heyeti Umumiye Temyizin noktai nazarını tasvip etti ve mahkemei asliye de tabiatıyla ittiba eyledi.

Temyizin nakzını kaçakların Hazinece vaziyet edilmiş malları olduğu takdirde meblâğı müddeabihten onun tahsiline mütedair olmasına göre firariler, namına mukayyet mal ve para mevcut olup olmadığının ve bu bapdaki mevcut malûmatın çabucak bildirilmesini saygılarımla dilerim.

Burada hukukçu olmıyanlar için de mühim olan cihet: 1339 yani 1923 senesinde emvali

metrukedan Matosyan Matbaasına el koyma meselesinden tahaddüs eden dâvanın, içinde bulunduğumuz 1949 yılına kadar yani bu dâvanın 26 senedir devam etmiş bulunması keyfiyettir.

İstanbul Millî Emlâk Müdürlüğü

Sayı : 5/ 550 - 89/10848

Muhakemat Müdürlüğüne

27 . III . 1936 gün ve 4389 - 211 sayılı yazıyla Osmanlı Bankası tarafından firari Mirkelâm namı ile mâruf Madam Dora Hatosyan ile kefilî Vahan Matosyan'a izafetle Hazineden 4547 lira 47 kuruş istendiği bildirilmişti.

Bu dâvanın neticesinin bildirilmesi rica olunur.

Denmektedir ki, bu da müruruzaman mevzuunun sorumluzla bir alâkası olmadığını gösterir.

Halbuki, matbaa, hakkı olmıyanların eline geçmiş ve bundan haksız yere de milyonlar kazanılmıştır.

Bu çeşit, içtimai adalet çok fena bir şey!
Soru 3.

Matosyan matbaasındaki alât ve edevata ve aynı marka makinelere diğer Hükümetçe, el konulmuş matbaalarda ne fiyat takdir edilmiştir.

Mihran, Proödos, Proiba matbaaları ile Matosyan matbaasındaki aynı alât ve malzemeye ait fiyat kıymetlerini şöyle kısaca mukayese edelim:

Malzemenin adı	Mihran M.	Proödos M.	Proiba M.	Matosyan M.
Avsburg hurufat makinesi	2 400 T.L.	—	—	700 T.L.
Jülyen küçük Jansiyen	2 000 T.L.	—	3 000 T.L.	150 T.L.
1 Küçük Pedal	200 T.L.	—	—	250 T.L. 3 pedal
1 Büyük Pedal	—	—	—	70 T.L.
Kasa maahurufat	—	(32 aded) 500 T.L.	(10 aded) 100 T.L.	(50 aded) 200 T.L.

Arkadaşlar;

Arzettiğim bu rakamların ifade ettikleri mânadan da anlaşılacağı üzere, fiyat takdirleri bile, aynı aletler ve malzeme için Matosyan matbaasındaki aletlerin, hiçbirinin yanında - köhne, eski - diye bir işaret olmadığına göre, muhtelif matbaalarda, Matosyan matbaasından çok fazla fiyat takdir edilmiştir.

Netice olarak şu çıkar ki, fiyat takdirlerinin

bu şekilde bile; müzayedesiz satış yapıldığı için Hazine, çok fazla zarar etmiştir.

Soru 4.

Emvali metrukedan Proödos matbaasındaki Rotatif makinesinin bilâ müzayede Cumhuriyet gazetesine satılmasına dair Maliye Bakanlığınca verilmiş bir emir var mıdır?

Sonra bu emirden vazgeçilmiş ve satış yapılmış mıdır?

B : 18 16.12.1949 O : 1

TDVISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.953

Maliye Vekâleti şu emirle Proödos matbaasını Yunus Nadi'ye satmıştır :

Telgraf. 6 Şubat 1340

İstanbul Tasfiye Komisyonu Riyasetine

C : 19 Kânunusani 1340 ve 25 gönderilen cetvelde Proödos Matbaasına ait ve altı bin lira kıymet gösterilen ve Rotatif Marinolü Fabrikasının hurufat makinası denilen makina, neden ibaretse altı bin lira mukabilinde Yunus Nadi Beyefendiye furuhtu ve buraca esmanı istifa edilmiştir. Mezkûr makinanın vekilleri Zekeriya Beye teslimi, 26 Şubat 1340

Maliye Vekâleti bu tel emrini sonradan tahriratla teyit etmiştir.

T. C.

Maliye Vekâleti

6 Şubat 1340

Emlâki Emiriye Müdüriyeti

No. 1375

İstanbul Tasfiye Komisyonu Riyaseti
Aliyesine

İstanbul'da neşrolunacak Cumhuriyet Gazetesi sahibi Yunus Nadi Beyefendiye furuht edilmiş olan emvali metrukeden Proödos Matbaasındaki rotatif Marnbolü Fabrikası mamulâtından hurufat makinası bedeli olan altı bin lira Veznei umumice bittesellüm mukabilinde ita olunan 73885/3077 No. lu ve 6 Şubat 1340 tarihli makbuz leffen irsal kılınmış olduğundan; meblâğı mezburun Hazineye irsalât hesabına masraf ve emvali metruke hesabı carisine irat kaydiyle muamelei mahsubiyesinin ifası ve mahsup ilmühaberinin hemen tisyari beyan olunur efendim.

6 Şubat 1340

Sonradan nedense bu emirlerden sarfınazarla matbaa satılmamıştır:

Maliye Vekâleti

Emlâki Emiriye Müdüriyeti

No. 1641

13 Şubat 1340

İstanbul Tasfiye Komisyonu Riyasetine

49 No. lu ve 7 Şubat 1340 tarihli tahriratı vâ-lâlarına cevaptır:

Proödos Matbaası alât ve edevatı mübadeleye tâbi rumlardan metruk olmasına ve bu kabîl eşhasın emvali metrukesinin satılmıyarak muhafaza edilmesi 20 Kânunusani 1340 tarihli tahriratı umumiyeye muktazasından bulunmasına nazaran mezkûr matbaa alât ve edevatının alâhale muhafazası zaruridir.

Ancak; Matosyan Matbaasındaki alât ve edevattan henüz satılmamış olanlar da bedel miktarı olan 3391 lira mukabilinde Yunus Nadi Beyefendiye furuht edilmiş ve şu halde, müşarünileyhin evvelce Veznei Umumiye 73885/3077 No. lu ve 6 Şubat 1340 tarihli makbuz ile teslim ettikleri 1375 numaralı ve 6 Şubat 1340 tarihli tahriratta bildirilmiş altı bin liradan salıfüzükir 3391 liranın bittenzil mütebaki 2609 liranın reddi icabeylemiş olduğundan, mebalîği mütebakiye ile alât ve edevatı mephusenin Yenigün Gazetesi İdare Müdürü Fahrettin Beye teslimi esbabının istikmal ve neticesinin inbası beyan olunur efendim.

Arkadaşlar, Proödos Matbaası evvelâ 6 000 liraya Yunus Nadi'ye satılıyor, sonra hukuk kaide-leri ihlâl edildiği anlaşılmca. bu satıştan birden-bire vazgeçiliyor. Aynı günlere tesadüf eden, biri kanun ve nizamlara aykırı bir himaye ile satılan Matosyan Matbaası, diğeri kanun ve nizamları himaye eder gibi görünerek satılmıyan Proödos Matbaası.

Bu zıt muamelelere de akıl erdirmek benim için güçtür.

Soru : 5.

Emvali metrukeden Matosyan Matbaasının Cumhuriyet Gazetesi sahibine bilâ müzayede satılmasından sonra, Matosyan Matbaası vârislerinin Hükümete bir müracaatı olmuş mudur ve bunlar matbaanın hakiki fiyatı hususunda ne miktar para talep etmişlerdir. Bu müracaat üzerine bir muamele yapılmış mıdır?

Motosyan'ın vârisleri şu protestoda bulunmuşlardır :

1/581 6185

11 Mart 1340

Beyoğlu İkinci Kâtip Adillîği

Umum No. 2575

Hususi No. 320

[Mezkûr matbaa derunundaki cesim ve son sistemde olan makinelere ait olan alât ve edevatı mütenevvia ve kalıp ve hurufat ve saire ve bunlara müteferri bilcümle eşyayı ticariyeye Dersaadet Tasfiye Komisyonunca vaziyed olunarak tahtı temhire alınmış ve bu kere dahi mezkûr makine ve alât ve edevat ve eşya bilmüzayede usulen furuhta lüzum görülmeksizin hodbehod mezkûr matbaadan çıkarılarak mahalli ahara nakledilmekte olduğu müşahede olunmaktadır.

B : 18 16.12.1949 O : 1

Âcizleri müddeti medideden beri İsviçre'de Lozan Şehrinde ikamet etmekte olduğumuz ve her zaman Türkiye Sefaret ve Şehbenderliği ile temasımız muhafaza ve vezaifi tebaiyemizi tamamen ifa eylemiş bulunduğumuz yedimizde mevcut sefaret ve Şehbenderlikten musaddak vesai ki resmiye ile sabit ve müteahhik olduğu ve bir gûna cürmü siyasiye'adiye ile maznun ve mahkûm olmadığımız ve bir gûna gaybubet ve firar gibi usule mâruz bulunmadığımız defaten ve keraren bilvasıta makamata aidesine arz ve beyan ve bigayrihak vaz'ı usulüne yed'in refine talep ve istirham edildiği halde metalibi muhikkamız bir neticeye müncer olmadığı gibi haklı olup olmadığımız dahi bildirilmemiştir.

İleride mâruzatımızın hakiki olduğu tezahür edeceği tabii olup 80 bin lirayı Türki kıymeti hakikisi olan mezkûr matbaa makine ve alât ve edevatının bilâsebep tarumar edilmesi yevmiye 30 lirayı Türki zarar ziyarı intaç ve bu suretle dört hane halkının evlâdları ile zaruret ve perişaniyete düçar edilmesi muvafıki nisfet ve maledet almayacağı derkârdır.

Okunan bu vesikadan da anlaşılacağı üzere, kanuni yollarla bu haksız satış muamelesinin durdurulması istenmiş ise de, alâkadar makamlara birşey yapılmamış olduğu, matbaanın satılışından da bellidir.

Soru 6. —

Emvali metrukeden Matosyan Matbaası, kanunun sarıh hükümlerine rağmen: Cumhuriyet Gazetesi sahibine bilâ müzayede nasıl icar edilmiştir?

Bu hususta Türkiye Büyük Millet Meclisinde cereyan etmiş bir müzakere var mıdır? Bu müzakereye göre alınması icabeden bir tedbir varken, niçin ve neden kanunun hükümleri yerine getirilmemiştir.

Muhterem arkadaşlar;

Emvali metrûke satışlarında, müzayede usulü satış ve değişmez bir kaidedir. Kim fazla pey sürerse, mal onun üstünde kalır ve dolayısıyla Hazine fazla menfaat temin etmiş olur. Halbuki burada Matosyan matbaasının Yunus Nadi'ye satılmasında, müzayede cihetine gidilmemiş, binaenaleyh satış usulüne göre yapılmamıştır.

Burada bir lâhza da Matosyan matbaası dolayısıyla o zamanki Büyük Millet Meclisinde

konuşan çok kıymetli, çok muhterem Milletvekillerine karşı kendini bilmez bir muharririn (Yobazlar) demesi üzerinde durmak vazifemdir.

Sunu açıkça ve pervasızca söylemek isterim ki, Türkiye'de hiçbir betbaht adam Türkiye Büyük Millet Meclisinin ne o günkü ne de bugünkü üyelerine veya üyelerinden birine (Yobaz) tâbirini kullanamaz.

O günkü Meclis; Türkiye Cumhuriyetini kurmuş ve milletimizin hayatını iade etmiştir. Millî İradeyi, ayakta tutmaya ve milletimizi dünya milletleri karşısında tanıtmaya muvaffak olmuştur.

Burada şu kadamı işaret ederek geçeyim ki, bugünkü Cumhuriyet Gazetesi sahipleri bu matbaa bize usul ve kanun hilâfında verilmişse bundan o günkü Hükümet mesuldür diyorlar. Benim kadar her birerinizi de bilirsiniz ki; Usul ve kanuna aykırı bir muamelenin temin ettiği faydaları kabul etmek ve bu bakımdan usul ve kanuna aykırı muamele yapanla iş birliği yapmak ceza hukuku prensipleri bakımından usulsüzlüğe şerik olmak demektir. Aslı fail gibi mesuliyeti kabul etmek mânasını ifade eder.

Usul ve Kanunlar karşısında vaktiyle himaye görenler, bugün böyle bir muamelenin bahis konusu edilmesi halinde o günkü Hükümetin mesul tutulması icabeder diyebiliyorlar. Fazla birşey söylemeyeceğim. Bu ruh haletinin delâlet ettiği mâna, bütün mesul makamlarda bulunan ve mesul makamlara geçecek olan arkadaşlara bir ibret dersi olmalıdır.

T. B. M. M. nin 24 Mart 1924 günleri gündeminde Maliye Vekâleti Bütçesi görüşülürken, bu matbaa dolayısıyla yapılmış olan müzakereyi Meclis zaptından aynen okuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yirminci İçtima 24 Mart 1924

İkinci İntihap Devresi - Birinci cilt - İkinci İçtima senesi cilt : 7/2 - sahife : 870 - 871

Reis : Fethi Bey

Kâtipler : Kâzım Vehbi Bey (Ergani), Talât Bey (Çankırı).

A) Maliye Vekâleti Bütçesi, konuşulurken: Halit Bey (Kastamonu) — Efendim! Bendeniz Maliye Vekili beyden sual sormak istiyorum. İstanbul gazetelerinden Tanin ve Tevhid-efkâr'da gördüm. Emvali Metruke meyanında

B : 18 16.12.1949 O : 1

bulunan, İstanbul'da Mercan yokuşunda kâin Manok Matosyan Matbaası alât ve edevatı bilâmüzayede satılmıştır ve gazeteler bundan uzun boylu bahsettiler ve hattâ gazete muharriri matbaaya gitmiş, oradaki alât ve edevatın ambalâj edildiğini görmüş ve oradaki Faruk Efendi ismindeki memurla görüşmüş ve bâzi sualler sormuş.

Faruk Efendi demiş: Ankara'dan bir telgraf aldım. Matosyan Matbaasına takdiri kıymet edilmiştir ve bunu Fahrettin Beye teslim ediniz diye ve Fahreddin Bey de oraya gitmiş ve bunu tesellüme başlamıştır.

Binaenaleyh; Emvali Metruke, Emvali Devletten demektir, ve bu gibi satışların bilâmüzayede, satılması doğru değildir. Çünkü; ihtimal ki bu matbaanın hakiki kıymeti böyle takdiri kıymet usulü ile bilinemez.

Hariçten, şuradan buradan şifahen işittiğime göre de elli, altmış bin liralık bir matbaa olduğu söyleniyor.

Halbuki, bunun bir takdiri kıymet suretiyle, iki üç bin liraya vermişlerdir, ki Maliye Vekili Beyefendi lütfen bizi tenvir etsinler.

Bu matbaa ne suretle satılmıştır, satın alan kim ve bu Fahreddin Bey kimdir?

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Matosyan Matbaası Emvali Menkülei Metrüküyedendir. Satılmamıştır. Yalnız icar edilmiştir.

Halit Bey (Kastamonu) — Kime icar edilmiştir efendim?

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Yunus Nadi Beye;

(Handeler, Hoho sedaları, bravo sesleri. Alkışlar.)

Bir Mebus — Makaleyi bundan dolayı yazmıştır.

Halit Bey (Kastamonu) — Kaç liraya efendim ve bilâmüzayede nasıl verilebiliyor?

Lütfen tenvir eder misiniz?

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Efendim! Onu arzettim. Emvali Menkülei Metruke hakkında ne kanunda, ne nizamda bir kayıt yoktur. (Nasıl yok sesleri). Efendim Emvali Menkülei Metrükeden bahsediyorum. Gayri Gayrimenküleden bahsetmiyorum.

Ali Şuuri Bey (Karesi) — Emvali emiriyeye intikal eden Emvali Metrukenin eşyayı menkulesi böyle icara, verilir mi, usulden midir acaba?

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Emvali menkule malûmuâliniz, Hükümetin tahatı teminindedir. Hükümet, sahibi namına ne suretle enfa görürse o suretle idare eder.

Feridun Fikri Bey (Dersim) — Hükümetin vahidi kıyasisi nedir?

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Velâyeti âmmedir.

Halit Bey (Kastamonu) — Nasıl icara verdiniz?

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Bilâmüzayede icara verilmiştir. Arzettim efendim. (Ne şalâhiyetle sesleri).

Efendim! Eğer muhalifi nizam ve kanun bir şey görüyorsanız mesele halledilir.

Ali Şuuri Bey (Karesi) — Şimdi öğrendik efendim, usul ve nizam ve kanun hilâfına olduğunu şimdi söylediniz.

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Hayır efendim, nizam ve kanunda Emvali Menkule ve Metrükenin ne suretle icar edileceğine dair hiçbir kayıt yoktur dedim. (Gürültüler).

Hüseyin Hüsnü Efendi (İsparta) — Var, var!.. (Mükâfatı peşin verilmiş sesleri.)

Maliye Vekili Abdülhalik Bey (Çankırı) — Buyurunuz, nerede varsa gösteriniz.

(Bu olamaz sesleri.)

Reis — Başka söz istiyen var mı efendim: (Yok sesleri)..

Bu mektup üzerine Millî Emlâk Müdürlüğü yangın mahalline iki memur gönderip vaziyeti tesbit ettirmiştir. Buna ait ehli-vukuf raporu şudur:

(Harik işbu müceddeden inşa edilmiş olan dairenin fevkani kısmındaki kurşun ocaklarından zuhur ederek krokide işaret edilmiş olan aksamı kısmen veya tamamen muhterik olmuştur.

Kırmızı konağın Hükümete intikalinden sonra Emlâki Milliye Müdüriyetince Osmanlı Sigorta Kumpanyasına bedeli malûm mukabilinde sigorta edilmiş olmasına ve muhterik kısmın Kırmızı konağın müstemilâtından bulunmasına göre zararı vâkı tazmin ettirilmek üzere kumpanyanın memuru mahsusı tarafından keşfi icra ve zarar ve ziyan miktarı tesbit edilmedikçe harik mahallindeki enkazın vaziyetlerinde tebeddülât icrası âtiyen kumpanya ile dairemiz arasında ihtilâf huslünü bâdi

Almanistan
Tri kopisi Gözlem
depeleminde Eri
Alan Komutanı.

B : 18 16.12.1949 Ö : 1

olacağı cihetle; matbaa idaresince icrasına mübaşeret edildiği görülen tathirat ameliyatının kumpanya memuru tarafından keşif muamelesinin icrası neticesine talikan tehiri-ne lüzum gösterilecek idare memuruna ihbarı keyfiyet edilmiş ve kumpanyaya malûmat vermek üzere telefonla makamı âlilerine arzı malûmat edilmişti.

Muhterik olan mürettiphane ile matbaa kısmında müstamel makineler ile hurufat ve buna ait eşyayı menkuleden kısmı âzamnın Matosyan Matbaasından; mülga tasfiye komisyonunca vaziyed edilip mukaddema bedeli icar mukabil Cumhuriyet Matbaasına teslim edilmemiş olan eşya ve makinelerin teşkil eylemekte olduğu ve bunların teslim ve tesellüm esnasında tesbit edilmiş olan bedeli muhmineleri itibariyle nevi ve esamisini mübeyyin defter ile mahallen tetkik ve tatbikına teşebbüs edilmiş ise de, hasarzedede olan makinelerin berayı tamir ve tathir sökülmiş olduğu görülmüştür, ki, bunların hangisinin ne makinesi olup, hangi makine aksamından bulunduğu tarafımızdan tefrik ve tâyini mümkün olmadığı cihetle eşyayı mezkûreden, harikten masun kalanlar ile kısmen muhterik veya hasarzedede olan aksamının nevi ve müfredatı.

Soru 7.

Yunus Nadi tarafından Cumhuriyet matbaasında vukubulduğu bildirilen yangında; Matosyan matbaasından kira ile kullanılan alât ve edevatın da yandığı veya harap olduğu ileri sürülmüştür.

Ben, yangını öteden beri dalavereli vergi hesapları olanların binalarında, şantiyelerinde, fazla açığı olan erzak depolarında olur diye duvardım.

Son seneler içinde de, medeniyet vasıtası olan elektrik, bizde nedense hep kontak eseri (!) binalarımızı, tarihi değeri olan müesseselerimizi kül edip, komünistlerimizin sabotajlarını tam kamofle eder rolde çalışıyor.

Yangının bu çeşit hizmetleri Cumhuriyet gazetesinin işine yaramak yolunu 1340 senesinde nedense bulamamış.

Yunus Nadi'nin müracaatı şudur:
Cumhuriyet
Yevmi gazete

2 Teşrinievvel 1340

İstanbul Vilâyeti Defterdarlığı memuriyeti
aliyesine

Efendim;

Evvelki gece Cumhuriyet matbaasında zuhur eden bir harik, gazete idarehanesinin matbaalara ait kısmını tamamiyle tahrip etmiş ve keyfiyet dün tarafı âcizanemden makamı memuriyeti aliyelerine ihbar edilmekle gönderilen memurini mahsusa tarafından da vaziyet aynen müşahede olunmuştur.

Bu meyanda sabık Matosyan matbaasından istikra olunan alât ve levazım ile beraber taraftan yeniden yaptırılmış olan inşaatın kısmı âzama dahi mübeddeli rimad olduğundan, işbu keyfiyeti müessifinin tarafı âlilerinden dahi Maliye Vekâleti Celilesine arz ve iblâgını rica ederim efendim.

Pul ve imza

2 T. Evvel 1340

Yunus Nadi

Müş'ir gazete idarehanesince tanzim edilmiş olan bir kıta defter merbutan takdim kılınmış olmakla bu hususta Matbaai Bahriye veya Âmireden makine ve matbaacılık kısmına ait memurlardan münasipleri celbedilerek bittetkik muktezasının tâyini lâzımgeldiği mütalâatiyle rapor takdim kılındı.

Emlâki Milliye Müdür M. Emlâki M. İdaresi
imza Ser Mühendisi imza
Hayri Yusuf

Birgün sonra yani 6 Teşrinievvel 1340 günü, Bahriye Matbaasından iki, Cumhuriyet Matbaasından bir, idare memuru, Emlâki Milliye Müdüriyetinden bir memurun iştirakiyle teşekkül eden heyetin verdiği raporda da yangının makineleri hasara uğrattığı tesbit edilememiştir Buna ait ikinci ehli vukuf raporu şudur:

Vesika No. 62

Rapor

6 Teşrinievvel 1340

Mahı halin altıncı Pazar günü Duyunu Umumiye karşısında kâin Cumhuriyet Matbaasının harikten mütevellit hasaratının tâyin ve tesbiti için Bahriye Matbaasından Abdullah ve Şevket

Efendilerle, matbaayı mezkûre İdare memuru İbrahim Bey hazır olduğu halde makine daire-sine girildi:

Mahalli mezkûrde bir aded İngiliz hurufat makinesi ile bir aded litoğraf makinesi ve ayrıca bir aded vorçburg hurufat makinesinin sö-külmüş ve paslı bir halde bulunduğu görüldü.

İşbu makinelerin aksamı mühimmesinin bi-lâhasar mevcut bulunduğu ve küçük aksamının da makinelerin yerine vaz'ından sorna zuhur edecek noksanlarına nazaran hasaratın tâyini mümkün olabileceği yine aynı mahalde sökül-müş ve dağınık bir vaziyette bulunan iki aded kırma makinesinin de keza yine vaz'ından sonra hasarın tâyini kabil olabileceği ve mu-kavelenamesinde muharrer eşya mevuduna na-zaran iki aded el pedalının vücut veya enkazı na tesadüf edilemediği ve listede yirmi beş lira kıymetinde görünen bir aded kırma makinesi-nin de kezalik vücut veya enkazına tesadüf edilmediği eibetle işbu rapor tanzimen takdim kılındı.

Bahriye Matbaasından Bahriye Matbaasından
İmza İmza
Abdullah Şevket
Cumhuriyet M. İd. M. Emlâki M. Müdürlerinden
İmza İmza
İbrahim Okunamadı

Muhterem arkadaşlar;

Usul ve nizamlara aykırı bir şekilde ele ge-cirilen bir matbaaya, müzavedesiz ve gavet ucu-z bir fiyatla sahip olmak yetmiyormuş gibi, bu se-fer de bir yangın icat edip, bütün malzemevi vanmus gibi gösterip, Hazineye hic para vermemek volunu tutan Cumhuriyet Gazetesi, her surette vazifesini yapan ehliyukuf memurlar heyetinin tanzim ettiği raporlar sayesinde bu plânında mu-vaffak olamamıştır. Aneak; bu raporlara rağmen sadece Cumhuriyet Gazetesi idare memurunun tanzim ettiği hasar cetveli - ki hukukan hiçbir kıymeti yoktur. - Maliye Vekâletince kabul edil-miş. Buna da hukuk anlayışı bakımından sas-mamak kabil değildir.

Maliye Vekâletinin 15 Mart 1340 tarihinde Yunus Nadi ile akdettiği mukavelede, yangın için bir kayıt konmayışı hiçbir sebeple affedi-lir ihmallerden değildir. Netekim Cumhuriyet Gazetesi sahibi bu hukuki atlatmadan istifade etmiş ve yangından hasara uğrayan bir makine

ve saire olmadığı halde, yine umumi hesap üze-rinden tenzilât yaptırmaya muvaffak olmuştur.

Bu meseleye dair 1924 senesindeki Yüksek Kamutayda geçen müzakeratın okunmasından da anlaşıldığı üzere; Maliye Vekili:

(Efendim! Eğer muhalifi nizam ve kanun birşey görüyorsanız, mesele halledilir.) demiş olmasına ve müzakerattan sonra Hükümetçe kanuni bir muamele yapılacağı ümit edilmesine rağmen; her nedense usul ve prensipler ihlâl edilerek Cumhuriyet Gazetesine müsamaha ya-pılmış ve matbaa âdeta Hazine kesesinden yani millet kesesinden bunlara hediye edilmiştir.

Hukuk Devleti dediğimiz bir rejimde bu çeşit muamelelerle karşılaşmak ve bunlara tahammül etmek cidden insana azap verivor.

Lâkin, işin teselli veren tarafı, kanunsuz, usul ve nizamlara muhalif hareketler karşısında şerait ne olursa olsun T. B. M. M. üyelerinin bir veva bir kaçının susmavıp vazifelerini yapmış olma-ları kevfîvetidir. Bu vazife: velevki, icimizde bazı arkadaşların, bu vazifevi yapmaya mâni ol-mak istemeleri karşısında da olsa, bu kürsüden millet adına yapılacaktır. Çünkü, bir Milletvekili bu kürsüde, İctüzük hükümlerinden başka hiçbir sey kayıtlıyamaz.

Soru : 8.

Emvali metrukeden Matosyan Matbaası hangi tarihte Cumhuriyet Gazetesi sahibine ve kaç li-raya bilâmüzyede satılmıştır?

Bu para kaç senede tahsil edilebilmiştir?

Vesika sureti 84 e göre - paranın defaten ve nakden alındıktan sonra mezkûr alât ve edeva-tın - teslimi bildirildiği haldé, Yunus Nadi'den bu 4 914 lira alınmadan matbaa satılıyor ve tes-lim olunuyor. ve bu paranın tahsili için aşı-ğdaki tarihlerde alâkalı dairelerle kendisi ara-sında şu yazışmalar olmuştur.

1. 3 . VII . 1932 de İstanbul Defterdarlığı 1/6185 yazı ile - V. : 87 - .
2. 21 . VII . 1942 tarih ve Eminönü Malmü-dürlüğü 538/3223 yazı ile - V. S. : 90 - .
3. 13 . IX . 1932 tarih ve Eminönü Malmü-dürlüğü 712 sayı ile - V. S. : 92 - .
4. 24 . X . 1932 tarih ve Eminönü Malmü-dürlüğü 21414/1065 yazı ile - V. S. : 93 - .
5. 3 . XII . 1932 tarih ve Eminönü Malmü-dürlüğü 25448 yazı ile - V. S : 94 - .
6. 4 . IV . 1933 tarih ve Eminönü Malmü-

dürlüğü 9354/563 yazı ile - V. S. : 95 - .

7. 25 . VII . 1933 tarih ve Eminönü Malmüdürlüğü 21948/1272 yazı ile - V. S. : 96 - .

8. 30 . VI . 1934 tarih ve Millî Emlâk Müdürlüğü 8524 sayı ile - V. S. : 97 - .

9. 28 . VII . 1934 tarih ve Millî Emlâk Müdüriyeti 6185/10182 sayı ile - V. S. : 98 - .

10. 7 . VIII . 1934 tarih ve Millî Emlâk Müdüriyeti sayı 10182 ile Yunus Nadi'ye - V. S. : 99 - .

11. 13 . VIII . 1934 tarihinde matbaanın satış bedeli olan 4 914 liranın alındığına dair ve sika - 100 - .

Arkadaşlar; Fazla söze ne hacet, bu satışı, bu kiraya verişin, bu parayı almadan matbaayı teslim edişin ve üç sene 22 gün sonra parayı tahsil edişin ve bu müddette matbaayı Yunus Nadi'nin elinde bırakışın ve bu muamelelerin hepsi kanunsuz, hepsi usul ve nizamlara aykırıdır.

Paranın tahsili için acaba nicin kanuni volla-ra bas vurulmamıştır?

Soru : 9.

Emvali metrukeden Matosyan Matbaası hukuk bakımından kime aittir?

Bu matbaanın; bilâmüzayede icara verilmesi, bilâmüzayede satış yapılması, hukuk anlayışına ve emvali metruke satış usul ve kavaidine uygun mudur?

Arkadaşlar; yaptığım incelemeğe göre; Matosyan Matbaası, hukuk bakımından Hükümete aittir. Hükümet, satışı o zamanki mevcut kanunlara göre yapmamıştır.

Nitekim :

1. 1289 senesine ait - Emvali Metruke hakkındaki Nizamname - de.

2. 1329 senesine ait - Emvali Gayrimenkulenin tasarrufu hakkındaki Kanunu Muvakkat - da.

3. 1331 Eylül tarihli muvakkat kanunun maddelerinde,

4. 1333 senesine ait Takvimi Vekayi'ün 2908 Numarasında mukayyet : (Hazinei Maliye Uhdesinde bulunan Emvali Gayrimenkulenin Sureti İcari Hakkında Nizamname) de,

Açıkça görüleceği veçhile; deminden beri yüksek huzurunuzda arzettiğim bu matbaaya ait satışı ve icara verişin Emvali Metruke usul ve prensiplerine aykırı olduğu sarahaten görülecektir.

Zaten bu satış ve kiraya veris kanuna uygun olsaydı, milletin hafızasında bu kadar ver-

etmez ve bugüne kadar cemiyet içinde yaşama- mazdı.

Kimbilir 25 senedir, cemiyet içinde yaşayan bu kötü misal, nice bilmediğimiz kaç tane kötü hareketin Emvali metrukede yapılmasına vesile olmuştur. İnkılâp safhasında olan cemiyetlerin hayatındaki bu ilk devrelerde belki böyle gayri kanuni muamelelere, himaye bakımından göz yummak usuldendir; diyecekler bulunabilir.

Fakat; bizim İnkılâp gibi, çok fena şartlar içinde hükümet kurmuş olan cemiyette böyle olayların nadir de olsa, bulunmaması esas ol- malı idi.

Netekim, Hukuk devleti anlayışı bakımın- dan cemiyetin ilk kuruluşunda böyle lâübaliliğe örnek olacak misaller olmamış olsaydı, bugünkü cemiyetimiz muhakkak ki, fazilet anlayışında, demokrasi ve ahlâk anlayışında çok daha mü- tekâmil safhalar arzemiş olacaktı.

Millet ve bu Milletin evlâtları hafızasında yaşattığı bu olayı hiç unutmamış ve gelip ge- çen tek parti devri hükümetlerini ve tek parti devri zihniyetini bu kanunsuz harekete göz yummakla itham etmiştir.

Demokrasi, bu bakımdan, böyle müsamahalı ve kanunsuz muameleleri yapmamak yönünden, sekli idarelerin en gücü, en çok istenilen ve be- genilenidir.

Matosyan matbaası, o şekilde hukuki kayıtlı- sızlıklar içinde icara verilmiştir, ki içindeki demirbaş kütüphane kitapları bile, kiracı tarafın- dan Millî Eğitim Bakanlığına satılmış ve bilâ- hira bu kitaplar Gazi Eğitim Enstitüsü, kütüp- hanesine naklolunmuşlardır. Her nedense bu volsuzluğa da ses çıkarılmamıştır. Belki de ki- racı, bu satıştan, bütün matbaaya verdiği para- yı birden ekarmıştır. Yani hükümetin sırtın- dan geçinmek, hükümetin kasasından kendi masrafını ödetmek. Bu şartlar altında bu cemi- yette herkes, milyoner olmaya hazırdır.

Görülüyor ki; Matosyan matbaası işi o zaman- ki hükümet için büyük bir falso olmakla bera- ber, Cumhuriyet gazetesi için de bütün havatın- ca asla silinemiyecek bir yüz karasıdır. Son olarak arzım şudur :

Bu meselenin, bugünkü hükümet tarafından ciddi bir şekilde teftiş mekanizması yetkisiyle incelettilmesini istiyorum. Kanunun ruhu mut- lâka muzaffer olmalıdır. Yolsuz ve kanunsuz muameleler için zaman aşımı kabul edilemez.

Matosyan Matbaasındaki makineler. Cumhuriyet Gazetesi tarafından sağa sola, binlerce lira fazlasına satılmış ve yerlerine Almanya'dan makineler getirilmiştir. Binaenaleyh, bu makineler Hükümetçe istirdat edilmelidir. Şayet bu yapılamazsa, Matosyan Matbaası vârislerinin - v. s. : 43 - de de okuduğum gibi, matbaaları için hükümete bildirdikleri 80 bin liranın yerine, bugünkü ravice göre Hükümet, Cumhuriyet Gazetesinden bir milyon lira talep etmeli ve bu para Hazineye emvali metruke hesabına irat koydolonmalıdır.

Bu iki sıktan biri yapılmadığı takdirde, milletin hakkı zorla Cumhuriyet Gazetesine gasp ettirilmiş olur ki, Hükümet vazifesini yapmamış sayılır.

Elimdeki bu işe ait 112 vesika suretinin hepsinden bahsetmeme vaktimiz müsait değildir. Bu husustaki resmî belgeler, kanunsuzluğu açık bir şekilde ispat etmektedir.

Bu itibarla;

Bu işin kısa bir zaman içinde Hükümet tarafından tetkik ettirilmesini istiyor ve bekliyorum.

Hükümet tahkikatının sonucuna göre tekrar söz hakkımı mahfuz tutuyorum.

SENİHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Ölmüş bir adamın, memlekete hizmet etmiş bir adamın arkasından bunlar söylenmez, ayıp şeyler bunlar... Doğrudan doğruya sidik yarışı derler buna...

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Rize) — Şoförlüğe benzemez bu iş. Bu memlekette bu kürsüde her şey konuşulmalıdır. Sen şoförlüğünü yap.. Küstah herif...

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Şoförlük ayıp mıdır?

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Rize) — Şoförlük değil mebusluk yapsın.

MUAMMER ALAKANT (Manisa) — O zamanki Başvekil kimmiş?

MALİYE BAKANI İSMAİL RÜSTÜ AKSAL (Kocaeli) — Soru sahibi arkadaşımın sorularındaki isteklerine mevcut dosyaya istinat ederek malûmat arzettim. Bidayette de arzettiğim gibi bu işe taallük eden Bakanlık dosyası; 1934 senesinde kabul edilen resmî evrakın yok edilmesine dair tüzük mütebince, kaldırılmıştır. O itibarla benim verdiğim malûmat, tenevvür etme bakımından İstanbul Defterdarlığı dosyasına dayanmaktadır. Esasen arkadaşımızın noktai nazarlarına bir bakımdan da iştirak mümkün değildir. Benim ne bir kimseyi müdafaa ve ne kimseyi haklı çıkarmak durumum yoktur. Yalnız şunu ifade etmek lâzımgelir ki, bir mevzu ve bir dosya her bakımdan tetkik ve tahkik edilmedikçe onun hakkında sarih bir hükme varmak mümkün değildir. Yine bidayette arzettiğim, hâdiselerden 25 seneden fazla bir zaman geçmiştir, bu sebeple mevzuu girmeye, kendilerinin izhar ettiği temenniye göre bu mevzu üzerinde bir tetkik yapmaya imkân yoktur. Osmanlı Bankasının Matosyan'ın haleflerinden birinin, dolayısıyla Hazineye izafeten açtığı dâvanın 1949 da bittiğini ifade ettiler; yani bu mevzuda müruru zaman yoktur dediler. Fakat haddizatında iki hâdiseyi birbirine karıştırmak doğru değildir. Merhum Yunus Nadiye satılan matbaa mevzuu ile Matosyan'ın mirasçılarının birinin kefalet dolayısıyla boreu için Hazineye açılan dâvayı birbirine karıştırmak mümkün değildir. Bu itibarla ortada tetkik ve tahkik mevzuu yoktur. Yoksa ortada bir tetkik ve tahkik mevzuu olsaydı ve biz hukuk mevzuatı içinde bunu yapma imkânını kendimizde bulsaydık hiçbir noktada endişe etmiyerek tetkik ve tahkik mevzuu yapardık. Buna imkân yoktur. Esaslı tetkik ve tahkik mevzuu olmadıkça peşinen bir hükme varmanın isabetli olmayacağı kanaatindeyim.

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Rize) — Efendim; tensip buyurursanız içimizdeki hukukçu arkadaşlar birleşerek bir müddet koysunlar, o tarihten sonra bu gibi işlere hiçbir milletvekili temas etmesin.

Bu işe ait 112 vesika ibraz ederek hukuki ve içtimai adalet bakımından Hükümet tarafından usulsüz olarak satılan bir emvali metruke hakkında soru soran ve binaenaleyh böyle konuşan bir milletvekiline karşı Maliye Bakanının Hükümet olarak çıkıp da meselede müruru zaman vardır, ben kimi mesul edebilirim gibi sözler sarfetmesi yerinde değildir.

Azım şudur: Hükümetten rica ediyorum; meseleyi tetkik ettirsin. Belki ben yanıyorum. Belki Hükümetin elinde benim elimdeki vesikalardan başka vesikalar vardır ve bunlara istinaden bu, usulüne tevfikân satılmıştır derler. Ama o günkü, Hükümet divor ki bilâ müzayede verdik. Binaenaleyh bu işin incelenmesi

muhakkak lâzımdır. Her hâdisede müruru zaman vardır denecekse burada geçmiş hâdiseler üzerinde hiç konuşmıyalım. Öyleyse demokrasinin milletvekillerine bahsettiği hakları bir tarafa bırakıp, milletvekilleri buraya gelip hiçbir şeyi kurcalamaması lâzımdır. Böyle bir yola hiç biriniz çıtme istemezsiniz.

Azım budur Hükümet bu nokta üzerinde ciddî olarak çalışsın. Sonra yine konuşuruz.

65A

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E. 953

Kırk altıncı Birleşim

16 . II . 1949 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	222:223	ve bundan doğacak hakların korunmasına,	
2. — Havale edilen kâğıtlar	223	Maaş Kanununa ek 4379 sayılı Kanunun	
3. — Sorular ve cevaplar	224	birinci maddesinin değiştirilmesine ve geçici maddesinin kaldırılmasına ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair kanun teklifleri ve Geçici Komisyon raporu (1/460. 2/98, 131, 137)	230:249
1. — Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş'un, Milli Eğitim Bakanlığınca 1945 yılında tercüme ettirilip yayınlanan «Vâdim» adlı kitap hakkındaki sorusuna Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun sözlü cevabı (6/266)	224:229	3. — Tarım Bakanlığına bağlı bazı okul ve kurumların idaresi hakkındaki 867 sayılı Kanununa ek kanun tasarısı ve Tarım ve Bütçe Komisyonları raporları (1/419)	249
4. — Görüşülen işler	229	4. — Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel'in, Ordu Dahili Hizmet Kanununun 60 nci maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi ve Milli Savunma Komisyonu raporu (2/144)	249
1. — Çok çocuklu hâkimlere verilecek yardım paralarıyla ikramiye hakkındaki 3252 sayılı Kanunun kaldırılmasına dair kanun tasarısı ile Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel'in çok çocuklu hâkimlere verilecek yardım paralarıyla ikramiye hakkındaki 3253 sayılı Kanunun kaldırılmasına dair kanun teklifi ve Adalet ve Bütçe Komisyonları raporları (1/347, 2/143)	229	5. — Köy Enstitüleri Kanununun 9 ncu maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları (1/417)	250
2. — Maaş Kanuna ek 4379 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesi ve bu kanuna geçici maddeler eklenmesi hakkında kanun tasarısı ile Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel'in, Maaş Kanununa ek 4379 sayılı Kanunun geçici maddesine iki fıkra eklenmesine ve Bolu Milletvekili Lütfi Gören'in, Maaş Kanununa ek 4379 sayılı Kanunun geçici maddesinin kaldırılmasına		6. — Kurmay Binbaşı 1323 doğumlu Naci Can'ın affı hakkında Adalet Komisyonu raporu (5/96)	250:251
		7. — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanununa bazı hükümler eklenmesine ve 4258 sayılı Kanuna bağlı kadro cetvellerinin değiştirilmesine	

dair olan 4862 sayılı Kanuna bağı 1 ve 2 sayılı cetvellere bazı kadrolar eklenmesi hakkında kanun tasarısı ve Sağlık ve Sosyal Yardım ve Bütçe Komisyonları raporları (1/485)

Sayfa

252

8. — Diyarbakır Numune Hastanesi Kulak, Burun ve Boğaz Servisi eski şefi Hakkıoğlu 1328 doğumlu Doçent Dr. Bedri Noyan'ın hükümlü olduğu cezanın affı hakkında Adalet Komisyonu raporu (5/97)

Sayfa

252:

259

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 3E.953

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Maraş Milletvekili Emin Soysal'ın, şimdiye kadar köylerde yapılan bölge okulları, 4274 sayılı Kanunun uygulanması, 29. VIII. 1947 tarihinde cevaplandırılan sorusunun sonucu ve propaganda amacıyla okunması tavsiye edilen bir kitap hakkındaki sözlü sorusuna Millî Eğitim Bakanı cevap verdi.

Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş'un, İstanbul Adalet Sarayı yangınında yanan bir dosya hakkındaki sözlü sorusu ile,

Mardin Milletvekili Mehmet Kâmil Boran'ın, Dr. Bedri Noyan'ın kesinleşen cezasının infaz edilmemesi sebebi hakkındaki sözlü sorusunun görüşülmesi gelecek Birleşime bırakıldı.

Elâzığ Milletvekili Mustafa Arpacı'nın, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına lüzum olmadığına dair Karma Komisyon raporu kabul olundu.

Türkiye ile Almanya'daki Fransız İşgal Bölgesi arasında imzalanan Ticaret ve Ödeme Anlaşmaları ile Modüs vivendi ve Eklerinin onanması hakkındaki Kanun kabul olundu.

Türkiye ile Finlandiya arasında 12 Haziran 1948 tarihinde Ankara'da imzalanan Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarıyla Eklerinin onanmasına dair olan Kanun kabul edildi.

Türkiye ile Fransa Ödeme Anlaşmasına ek olarak Ankara'da imzalanan Protokolün onanması hakkındaki Kanun kabul olundu.

Sarre Bölgesinin Türkiye - Fransa Ödeme Anlaşmasına bağı Fransız Frankı sahasına dâhil memleketler listesine derei hakkındaki Kanun kabul olundu.

Türkiye ile İsveç arasında 7 Haziran 1948

tarihinde Ankara'da imzalanan Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarıyla Eklerinin onanmasına dair olan Kanun kabul olundu.

Türkiye ile İtalya arasındaki Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarının yürürlük sürelerinin iki ay daha uzatılması hakkındaki Kanun kabul edildi.

Türkiye ile İtalya arasındaki Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarının yürürlük sürelerinin iki ay daha uzatılmasına dair olan Kanun kabul edildi.

Türkiye ile İtalya arasındaki Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarının yürürlük sürelerinin iki ay daha uzatılması hakkındaki Kanun kabul olundu.

Türkiye ile Polonya arasında imzalanan Ticaret ve Ödeme Anlaşmalarıyla Eklerinin onanması hakkındaki Kanun kabul edildi.

Gümrük Tarifesi Kanununun 6 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki Kanun kabul olundu.

Yol işleri için benzinden alınacak vergi hakkındaki Kanun kabul edildi.

4379 sayılı Kanunun birinci ve ikinci maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair olan Kanun tasarısının birinci maddesi üzerinde bir müddet görüşüldükten sonra,

16. II. 1949 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili Kâtip
Sinob Milletvekili Kocaali Milletvekili
C. K. Incedayn S. Pek

Kâtip
Çorum Milletvekili
N. Atalay

Soru

Çoruh Milletvekili Dr. Cemal Kazancıoğlu'nun, Çoruh ormanlarına dair olan sözlü soru

önergesi, Tarım Bakanlığına gönderilmiştir.

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi

2. — HAVALE EDİLEN KAĞITLAR

No 22 953

Teklif

1. — Niğde Milletvekili Şükrü Süer'in, Sivas Kongresince seçilen Temsil Heyeti Üyeleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci Döneminde bulunan Üyelere vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkındaki 5269 sayılı Kanununun 2 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi (2/147) (Bütçe Komisyonuna);

Tezkeres

2. — Ekim : Aralık 1948 aylarına ait raporun sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/330) (Sayıştay Komisyonuna);

Raporlar

3. — Ankara Üniversitesi 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı A ve B işaretli cetvellerde yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu; (3/320) (Gündeme)

4. — Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı B işaretli cetvelde yapılması kararlaştırılan değişiklik hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (3/321) (Gündeme);

5. — 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ile 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısında yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (1/381, 3/319) (Gündeme);

6. — Çorum Milletvekili Necdet Yücer'in, Denizli Milletvekili Reşad Aydın ve 4 arkadaşının, Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun Af Kanunu teklifleri ve Adalet Komisyonu raporu (2/120, 121, 122) (Gündeme);

7. — Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı A ve B

işaretli cetvelerde yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (3/322) (Gündeme);

8. — Esnaf Dernekleri ve Esnaf Dernekleri Birlikleri hakkında kanun tasarısı ve Ekonomi ve Ticaret Komisyonları raporları (1/443) (Gündeme);

9. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı A ve B işaretli cetvelerde yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (3/323) (Gündeme);

10. — İstanbul Teknik Üniversitesi 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı A ve B işaretli cetvelerde yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (3/325) (Gündeme);

11. — İstanbul Üniversitesi 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı (B) işaretli cetvelde yapılması kararlaştırılan değişiklik hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (3/324) (Gündeme);

12. — Tekel Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (3/326) (Gündeme);

13. — Yozgad Milletvekili İhsan Olgun ve İsparta Milletvekili Sait Köksal'ın, Dahiliye Memurları Kanununun 2 nci ve 3 ncü maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 4089 sayılı Kanunla bu kanuna ek 4329 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi ve İçişleri Komisyonu ile Geçici Komisyon raporları (2/87) (Gündeme);

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15.

BAŞKAN — Başkanvekili Raif Karadeniz

KATIPLER : Naim Atalay (Çorum), Cenap Aksu (Kocaeli).

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E953

3. — SORULAR VE CEVAPLAR

1. — Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş'un, Millî Eğitim Bakanlığınca 1945 yılında tercüme ettirilip yayınlanan « Vâdim » adlı kitap hakkındaki sorusuna Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun sözlü cevabı (6/266)

BAŞKAN — Soru önergesini okutuyorum:

10. II. 1949

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1945 yılında tercüme ettirilip klâsikler serisinin 26 ncı sayısı olarak yayınlanan, Lermontov'dan tercüme Vâdim adlı kitabın :

- Önsözdeki,
- Sahife 138 deki,
- Sahife 139 daki,
- Sahife 142 deki,

Kısımlar Millî duygularımızı rencide eder mahiyettedir.

Bu kitap hakkında Millî Eğitim Bakanı ne düşünüyorsa sözlü olarak cevaplandırılmasını rica ederim.

Rize Milletvekili

Dr. Fahri Kurtuluş

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI TAHSİN BANGUOĞLU (Bingöl) — Efendim, Millî duygularını rencide eder mahiyette görülen sözleri bu kitaptan çıkartacağım. Ayrıca tercümelemleri bu bakımdan tekrar gözden geçireceğim.

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Rize) — Muhterem arkadaşlar, klâsiklerin hazırlanması sırasında Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunun gözünden kaçmış olan ve hakikaten ...

EMİN SOYSAL (Maraş) — Gözden-kaçar mı?

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Ve hakikaten ecdadımızın yaşadığı topraklar üze-

rinde yaşayan bugünkü nesillere dokunacak ağır sözler ve tarihî sahneler vardır. Dünkü Millî Eğitim Komisyonunda, bu kitap hakkında verdiğim bir kanun teklifi dolayısıyla, Sayın Millî Eğitim Bakanı, kitaptaki sözlerin hakikaten Millî duygularımızı rencide eder mahiyette olduğunu ve kendi teşkilâtında bunun gibi bir kitabın okunmasına müsaade etmiyeceğini söylemeleri üzerine, kürsüden de bu şekilde Hükümetçe bir beyanat vâkı olursa ben de, kanun teklifimden vaz geçirim dedim. Ve kanun teklifimi şimdi verdiğim bir önerge ile geri alıyorum. Ancak kitaptan yüksek huzurunuzda buradan satırlar okuyup vaktinizi işgal etmiyeceğim.

EMİN SAZAK (Eskişehir) — Oku, oku da dinliyelim.

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — O halde okuyayım:

Arkadaşlar; bir defa kitap kendi önsözünde de dediği gibi edebiyat bakımından bir kıymet ifade etmemektedir. Önsözünde diyor ki:

Sahife 10 dan;

1941 yılı 5 Temmuz akşamı saat 19 da Masuk dağının eteğinde yapılan düelloda Lermontov, aldığı yaranın tesiriyle derhal öldü. Vâdim ile Prenses Ligorskaya ... zamanımızın kahramanı... âşık garip adlı bir Türk masalı ile Kafkasya'lı... Rus edebiyatının temel taşlarından biridir.

Sahife 11 den;

İşte bu düşünce ile M. Lermontov'un zamanımızın kahramanı gibi dünyaca tanınmış bir eseri yaratmadan önce yaptığı denemeleri, hamleleri sanatseverlerimize tanıtmayı faydalı bulduk...

İlk muvaffakiyetsizliklerden yılmayıp eninde sonunda muvaffak olabileceğini, muazzam eserler yaratabileceğini göstermek bakımından faydeli olacağını sanıyoruz. ?

Şair, ilk mensur eser denemesini tarihî bir roman üzerinde yapmıştır. Eser bitirilmemiştir. Kitaba Vâdim adını da kitapçılar vermiştir. Roman (1830) a doğru yani romantizmin en parlak devresinde 18 yaşında bir gençten daha fazla bir şey beklenemezdi... Vâdim ilk defa 1873 de Avrupa Habercisi dergisinde çıkmıştır... Buğaço isyanı... Puşkin'de hemen hemen aynı yıllarda bu isyanı anlatan yüzbaşının kızı adlı hikâyesini yazıyordu. Vâdim'in esası realist bir görüşe dayanmaktadır. Köle köylülerin müstebitlere karşı ayaklanması, çok realist bir tarzda yazılmıştır. Burada şair, köleliğe karşı duyduğu nefreti belirtmekte, onu yok etmek için ayaklanan köylülere karşı muhabbet duymaktadır.

...Üslûp pek gösterişli, her zaman muvaffak sayılmıyacak imajlarla doludur. ?

Bu kitap edebî kıymeti olmıyan bir kitaptır. (Zamanımızın kahramanı) diye meşhur bir kitap yazmış olan Lermontov'un Türkçeye çevirdiğimiz ve bu bir deneme olan kitabının tercümesini veriyoruz.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Kitabın başında şaheser diye yazıyor.

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Fakat arkadaşlar klâsikler tercümesinde nazarı dikkate alınan bir ruh vardır ki; o da şudur: Hakikaten milletlerarası edebî kıymet taşıyan eserlerin Türk münevverlerine, Türk gençlerine tanıtılması keyfiyettir. Binaenaleyh bu klâsiklerin hazırlanması sırasındaki ruhu bu tercüme ruha tamamiyle muhaliftir. Ve bu, bize 1945 yılındaki tercüme bürosunun gayrikâfi ellerde ve Millî gururu düşünmiyen ellerde bulunduğu nun açık bir delilini vermektedir.

O halde, şimdi nazarı dikkatime çarpan şu cümleleri okuyorum:

Sahife (138):

«Şöhret! İşte onun mabudu! Savaş! İşte onun zevki.. Sefer! Türkiye'ye.. Ah, sivri kılıcını dinsizlerin kanına bulıyacak, Kur'ana tapanların parçalanmış, devrilmiş kavuklarını ne azametle ayaklarının altına alacak!.. Suvorof, onun omuzuna vurup : Aférin! aslan.. Benden bile

iyi! Ey Tanrı; sen onu koru! dediği zaman ne kadar mesut olacaktır!.. Türklerin açtıkları ateşin, kurşun yağmurunun arasından sıyrılıp kana boyanmış kaleye herkesten önce birinci olarak tırmandığı, derin fakat ehemmiyetsiz yarısından kanları aka aka ayakları üzerinde sallanarak iki başlı kartalla süslü ilk sancağı, yabancı toprağa diktiği zaman Suvorof, muhakkak kendisine buna benzer bir şeyler söyleyecekti! Savaştan sonra da ah, ne tebrikler ne kucaklaşmalar..

Fakat ordular Rus sınırını geçti kendi kıyılarını yalıyor geniş, yeşil dalgalar halinde vahşi kırlardan akıp giden Tunanın kıyısında ki dinsizlerin köyleri çıra gibi yanıyor.»

Devam edelim :

Sahife 139 da :

«Kılıcını çirkin bir düşmanın içine kadar batırdığı zaman ve o gözlerini devirerek soğuk demiri kıvrana kıvrana ısırıp kemirirken ne zevk duyuyordu..»

Sahife 141 den :

«Kendi minarelerini, köyünün evlerini mi hatırladın? İyi ama onlar yandı.. O zamandan beri benim çadırım sana vatan oldu. Fakat mademki hürriyet istiyorsun, git Zara..»

Sahife 142 den :

«En sonunda savaş bitti, Rus sancakları Tuna kıyıları üzerinde dalgalanarak toparlandı.»
ve bunun içinde milletimiz için «zâlimler» kelimesi de geçmektedir.

EMİN SAZAK (Eskişehir) — Bunu okutun! Allah belâsını versin, nedir bu, nasıl medet umulur böyle maarıftan? Bırakın Allah aşkına (dedi ve salonu terketti.)

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Bu kitabı Millî Eğitim Bakanlığı yayımlarken, ön sözünde, meselâ : «Her ne kadar tercüme ettiğimiz bu kitapta Türk düşmanlığı bariz şekilde görülmekte ise de, Türk gençliğini böyle bir edebî kitaptan mahrum etmek istemedik. Bu bakımdan bu kitap okunurken müellifi ile, tarihî düşmanlığımız hiçbir vakit gözden uzak tutulmamalıdır.» Tarzında bir cümle olsaydı ve bu eser böyle takdim edilmiş bulunsaydı o zaman ben bu kitabın bir gaflet eseri olarak basılmadığını anlar ve bu meselâyı soru halinde, kanun teklifi halinde Yüksek Meclise getirmezdim. Ve biz gençliği itham eden Cumhuriyet gaze-

tesini belki o zaman haklı gördüm. Fakat bu kitapta böyle bir takdim olmadığı için ben bunu doğrudan doğruya bir Türk düşmanlığı olarak almışımdır. Milli gururu rencide eder mahiyette almışım. Lâkin tefekkür tarihimizde daima acı bir nokta olarak kalacak ve yaşayacak olan 1944 yılının milliyetçilik bakımından felâketli günlerini gözlerimin önüne getiriyorum, da, o yıllarda Türk Milletinin kaderi ve talihi üzerinde vazife almak üzere Milli Eğitim teşkilâtında çalışanların ve Milli Eğitim Bakanlığı elinde basılan bu kitabın milli hislerimizi rencide eder mahiyetini bir türlü affedemiyorum.

SİNAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Hangi Vekilin zamanında?

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Hasan Âli Bey zamanında. (Bravo sesleri) Çünkü; hepiniz gibi ben de «Karinca kaderince» Türk Milletinin tarih ve Türklük şuuruna sahip millet adına vazifesini yapmak isteyen ve Milletvekili sıfatına lâyık olmaya çalışan âciz bir evlâdıyım.

Arkadaşlar; ben Lermontov'un edebiyat bakımından mevkiini takbih etmedim. Bu münakaşayı erbabına bırakacak derecede münevverlik... (Kim bu adam sesleri)?

EMİN SOYSAL (Maraş) — Pan islâvistir, irkçidir. Bilmiyorlarsa bilsinler...

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Ve Milletvekilliği sıfatımın şuuruna malikim.

Fakat; Milletvekili sıfatıyla de Türk Milleti aleyhinde ağır tavsifler ihtiva eden, ecdadımın at oynattığı yerlerde tarihi ihtirasları büyük bir veed içinde yaşatan ve millî izzeti nefsi rencide eden bir kitap karşısında, insaniyet hesabına Cumhuriyet Gazetesi gibi duygusuz kalamazdım.

Ben, insaniyeti, mensup olduğu milletin büyüklüğünü haksız ve küstah bir eda ile hafifletmiş zihniyeti, kayıtsız, hattâ belki memnun edilmiş bir aşağılık duygusuna tâbi olarak benimsemekte bulmuyorum. Bakınız Cumhuriyet ne yazıyor: «halbuki Lermontov'un eserini anlayarak okuyanlar bilirler ki, eserde birçok tarihi sahneler, harbler tasvir olunmuştur. Kitapta milletimiz hakkında sarfedilen ağır bir ~~tek~~ kelime vardır ki, o da «zâlimlerdir.»

Klâsik olmuş es~~er~~lerca şövenizm yolu ile kusurlar bulmak gayet kolay bir tâbiyedir.»

Bana Hügo ve Göte demogojisi ile hitap eden

Cumhuriyet Gazetesinin, onların edebiyat ve sanat durumlarında tercüme edilen kitapları ile bu, Lermontov'dan tercüme edilen kitap arasında da bir münasebet bulunmasına eidden çok acıdım.

Dünyada hiçbir millet gösterilemez ki, kendi milleti aleyhinde hakaret ve tarihi iştihalara canlandıran bir kitabın Devlet elinde tercümesine, okul kütüphanelerine kadar takdim ve gençliğin okumasına teşvik edilmesine ve bu haldeki bir kitabın ön sözünde yukarda da arzettiğim gibi; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir tavzih kısmı bulunmasına müsaade etsin, ses çıkarmasın. Bunu ancak, vatan meselelerimizle alakası olmıyanlar, fikir hürriyeti ispekülâtörlüğü yaparak, fikirle vatan arasındaki samimi ve fakat yıkıcı olmaması lâzımgelen, hürriyeti suiistimal edenler cehalet yüzünden bunu karıştırmıyorlarsa, hiyanet halinde iç âleminde yaşayanlar, böyle kitaplara kontrolsüz şekilde müsaade edilmesinde bir yaygara yapabilirler.

X Biz bu milletin bütün dertleri ve meseleleriyle ve bu toprağa lâyık olarak ve bu vatauda misafir gibi oturan insanlar olmıyarak hayatımız pahasına uğraşmaya karar vermiş kimselerdeniz.

Milliyetçileri bir nevi pıstırma, sindirme metoduna dâhil olan bu Cumhuriyet Gazetesinin bu hareketleri karşısında asla dâvamı şaşırarak, zıfı ugratacak insanlardan olmadığını bu gazete çok iyi bilmelidir.

Hayatta idealleri için, şahsiyetleri ve menfaatlerini hiçe sayarak pervasız mücadele eden insanlar, haklarında söz söylenmeyecek durumu şerefleriyle muhafaza ettikleri müddetçe, bu kabûl komünist taktiklerinde misallerini pek çok gördüğümüz hücumlar, bana; bıkkınlık, yılmılık vermez; bilâkis kuvvet ve hız verir.

Arkadaşlar;

Lermontov'un edebî sanatını, hele pesimist ve nihilist hayat felsefesi hesabına, tercüme edilen kitaptan okuduğum bu parçaların taşıdığı Milletimiz aleyhine küfürlerle, müdafaa edebilir miyiz? Münevverlik, medeniyet şuru, gençlik terbiyemiz hesabına bu satırlara kitabın ön sözünde etraflı bir izahat olmadıktan sonra müsamaha edebilir miyiz?

Diğer bir Rus edibi Leont Tolstoy'n temsil ettiği insaniyet ile Lermontov'un mahdut hükimlerine bol keseden izafe edilmeye varacak

insaniyeti mukayese ederek salim bir neticeye ve kanaate ulaşmak isteyenler (Anna Karanın)' in son fasıllarını tekrar okuyabilirler.

Bilindiği gibi bu eserde Tolstoy da Türklere karşı açılmış bir sefere gitmeye hazırlanan hafifmeşrep subay Voronski'nin hakiki ruhunu temsil etmektedir.

Voronski ve emsali, kâfir Türklerin zulmünden Balkan hıristiyanlarını kurtarmak iddiasındadırlar.

Fakat Tolstoy, pek güzel açıklıyor ki, asıl zulüm, insaniyetsizlik Türk hâkimiyeti altındaki Balkanlarda değil, Rusya'dadır ve Rusya'nın kendi bedbaht müjicklerini kurtaramamışken: hıristiyan insanlığından dem vurması beyhude bir kamuflâjdır.

Arkadaşlar!.. Ben, Cumhuriyet Gazetesi sahipleri gibi on kuruşluk bir gazetenin menfaati hesabına değil, Türk Milleti ve Türk şuru hesabına konuşuyor ve tarih huzurunda diyorum ki : Kelimelere değil, mânalara, iddialara değil, vakıalara dikkat etmekle mükellef olduğumu idrak eden bir münevver, realist bir insaniyetçi, rejim iddiası üzerinde oynamaz.

İnsaniyetçilik zarurî olarak şimdi; milli tarih ve izzetinefsine aykırı, haksız hüküm ve yabancı gururlar önünde zilletle diz çökmek midir, ki, milli izzeti nefsim ve tarih şuruna ait bir hassasiyetim, sadece adı ile milliyetçilik olan benim ideolojim, şovenizm ile karıştırılmak istensin? Kendi milli benlik ve tarihine tevcih edilmiş emperyalist, düşmanca tasvir ve hükümlerde insanlık kıymeti tevehhüm edecek adamlardan olmadığım gibi, böyle bir idrak sapıklığına uğriyacak izan ve vicdanımı feda edecek bir münevverin de bu cemiyette bulunabileceğini tasavvur edemiyorum.

Biz insaniyeti ve kültür mefhumlarını günün bunun cehalet ve gafletine, veyahut suiniyet ve ruh sefaletine siper ittihaz edilebilecek âli birer şantaj vasıtası yerine koymuyoruz ve koymamak da istemiyoruz. Hürriyete liyakat, muayyen bir kabiliyet ve mesuliyet şuru ile sabit olabilir. Atatürk'ün emanet ettiği ve Büyük Meclisin büyük bir hassasiyetle üzerinde durduğu milli tarih ve kültür-dâvamız böyle bir kabiliyet ve mesuliyet şuru ile mürakabe ve teyit edilmedikçe, en sefil sulistimallere mâruz kalınamaz.

Arkadaşlar; Cumhuriyet Gazetesi milliyetçi bir adamdan gelen her teklifi mutlaka çürütmeye, mezbuhane bir şekilde, gayret sarfeder. 13 Şubat tarihli nüshasında (Aşağılık duygusu) başlıklı Nadir Nadi imzalı bir başmakale gözümüze ilmişti. (Şahsiyet yok sesleri, gürültüler).

MİTAT AYDIN (Aydın) — Kendisini bu kürsüden müdafaa edecek vaziyette bulunmayan bir kimse hakkında bu şekilde konuşmak doğru değildir.

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Rica ederim, milliyetçi olan her Milletvekilinin fikrine karşı bir hücum vardır, bizim gönderdiğimiz cevabı yazmamaktadır.

FAHRİ KARAKAYA (Elâzığ) — Meclis kürsüsünde kendisini müdafaa edemiyen bir kimse, bir müessese aleyhinde bu kürsü istismar edilemez efendim. (Gürültüler)

BAŞKAN — Müsaade buyurun.

FAHRİ KARAKAYA (Elâzığ) — Böyle şey olmaz efendim, müsaade edilmemelidir.

BAŞKAN — Bir sual sordunuz, Milli Eğitim Bakanı buna cevap verdi, ancak o konu dâhilinde konuşabilirsiniz.

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Reis Bey müsaade buyurun, biz böyle kitapların Türkiye'ye hakaret olduğunu burada ispata mecburuz.

BAŞKAN — Cumhuriyet Gazetesini hedef ittihaz ederek konuşuyorsunuz, noktai nazarınızı müdafaa etmek istiyorsanız o şekilde idarei kelâm etmeniz lâzımdır.

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Peki, zaten sözlerim bitiyor.

Yazar bunda, ancak kendi kabiliyeti kadar olan, tarih kültüründen mahrum bir lisanla fikirlerini sıralamış ve sonunda, bugün taşıdığı türülük düşmanı yüzünden soru konusu olan kitap hakkında fikrini açıklamıştır. Şayet ben herhangi bir aşağılık duygusuna sahip insan olsaydım :

1. Memleket dert ve meselelerinden hiçbiri üzerinde durmazdım.

2. Menfaat ve şahsım için hareket etmesini bilirdim.

3. Kendi ailemde yabancı bir kadınla evlenmiş bir insan olurdu.

4. Matesosyan'ın Matbaası üzerine sahtekârlıklı kapak atan ve bugün ondan, 'Cumhuriyet

B : 46 16.2.1949 O : 1

müessesesini ve Yayla Apartmanını yaratan bir babanın çocuğu olurdum.

4. Şayet ben aşağılık duygusuna sahip olsaydım 1926 yılında Türk Milletnin göz bebeği olan ordusuna, o günkü fiyatların çok düşük olması karşısında bir yolunu bulup 28 liraya dürbin, 108 liradan 30 bin eğer takımını veren ve sonra bunların ordu mensuplarına katiyen kullanılmaz diye sokaklarda ucuz fiyatla satılmaları karşısında hiç sıkılmadan Cumhuriyet Müessesesinin ana sermayesini teşkil eden bu paralarla çıkan gazete millet hakkından, demokrasiden bahsedirdim.

5. Şayet ben aşağılık duygusuna sahip bir insan olsaydım:

Dün Almanya'nın yardakçılığını yapıp, nasional sosyalizme, yeni nizama ayak uydurmak lâzımdır diye makaleler yazdık ve gazetem bu yüzden Hükümet tarafından kapatıldı ve bugün aynı ruhtaki insan olarak, ileri fikir ve ileri insaniyetçilik temposuna ayak uydurarak ve demokrasi yaveleri geveliyerek aynı Cumhuriyet gazetesinde yazılar yazdık ve samimî vatan evlâtlarından gelen hayırlı fikirler ve temenniler için böyle baltalayıcı yazılar yazdım.

Arkadaşlar; bu memleket sahipsiz değildir ve bu memleket meseleleri siyasi lâübalilikleri sabit olmuş insanlar elinde bırakılamaz.

Bugünkü Cumhuriyet gazetesinde : (Fâhri Kurtuluş Cümhuriyet Halk Partisi Grupunda gazetemize saldırdı) diye bir başlık var.

Evvelâ şunu söyleyeyim ki, ben : meslekim itibariyle saldıranları tedavi ederim.

İnsan olup da saldıranlar, muayyen hastalıklara ve muayyen ailelere mensupturlar.

Ben böyle bir hastalığa düşer olmadığım için kendimi ve ailemi bundan tenzih ederim.

Görülüyor ki, insanlar ne kadar da demokrasi uğrunda demagoji yapsalar, yine şiddetli tenkit karşısında kendilerini, terbiyelerini unutturlar.

BAŞKAN — Müddetiniz dolmuştur. (Devam, devam sesleri).

Dr. FAHRİ KURTULUŞ (Devamla) — Hükümetin bu kitabın millî gururumuzu rencide ettiğine kanaat getirmesi ve bu kısımların çıkarılarak yeniden bu kitabı basmak arzusunun izhar etmesi ile maksat hâsıl olmuştur. (Basmasa ne olur sesleri).

Bu itibarla; kanun teklifimi, Cumhuriyet Gazetesinin bugün yalan yazdığı gibi, dün Millî Eğitim Komisyonunda geri almış değilim, şimdi huzurunuzda bir önerge ile geri alıyorum.

Hükümete ve Banguoğlu arkadaşşıma, gösterdiği bu hassasiyet ve alâkadan dolayı huzuru nuzda teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Son sözlerim şunlar olacaktır:

16 Şubat yani bugünkü Cumhuriyet Gazetesinde dünkü grup müzakereleri tamamiyle yalan yazılmıştır. Film üzerindeki konuşmam Yüksek Grupça alâka ile dinlenmiş, bilâkis gazetenin yazdığı satırları okuduğum zaman Grupta tiksinti uyandırmıştır ve sonra da Hükümet film kontrol işlerini Ankara'ya alacağını ve liyakatli bir heyet elinde kontrol ettireceğini beyan etmiştir.

Bu münasebetle; İspanya Sefirinin de arzusu yerine gelmiş ve film Türkiye'de gösterilmekten menedilmiştir.

Bu böylece milletin malûmu olduktan sonra; bana bebaht adam diyen bu gazeteye ve sahiplerine hatırlatmak isterim ki: Yunus Nadi'nin bin türlü dalaverelerle para kazanıp, Türk Ordusuna bozuk dürbin ve cürük eğer takımları satıp, vurduğu haksız paralarla kurduğu Cumhuriyet müessesesinde bugün tüniyen Nadizadelerin; böyle bir tâbiri bana karşı kullanmaya hak ve salâhiyetleri yoktur. İşte bebaht adam ne olduklarını, kimin nesi bulduklarını bilmiyen bu adamlara denir.

Bu memleket, bundan böyle millî sahtekârlara sinesinde lâyük olduğu yeri elbette verecektir.

MUHİTTİN BAHA PARS (Bursa) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Niçin?

MUHİTTİN BAHA PARS (Bursa) — Usul hakkında.

BAŞKAN — Bu bir sorudur, başkasına söz veremem.

MUHİTTİN BAHA PARS (Bursa) — Ohalde buradan söyleyeyim Büyük Millet Meclisi kürsüsü, hürriyet veriyorsa, vazife de veriyor, bu bakımdan protesto ediyorum.

BAŞKAN — İkaz ettik, fakat arada yine bu sözleri söyledi. Soru bitmiştir, oturunuz.

Şimdi gündemin diğer maddelerine geçmeden önce Başbakan Yardımcısı söz istemiştir, sözü ona veriyorum.

Yunus Nadi